

PROPOSTA DE DESENVOLUPAMENT DEL TURISME
CULTURAL I DE NATURA AL MUNICIPI D'ODÈN

(el Solsonès) A PARTIR DEL SENDERISME

TREBALL DE FI DE GRAU EN GEOGRAFIA

JOAN PADRÓ CASAS

Tutor: Francesc Nadal Piqué

Juny 2015

AGRAÏMENTS

En primer lloc vull agrair a la meva família tot el recolzament que sempre m'ha donat, principalment al meu pare, que em va donar la idea i m'ha guiat permanentment quan descarrilava. A l'Anna, per ser el meu camí. Al Tereny i els seus residents; als meus amics per fer-me tal i com sóc. Al Guillem per totes les coses que mai canviaran. Al Ra, per mostrar-me dia a dia l'autèntic significat d'existir. Al Vidal, per ensenyar-me de la vida i educar-me davant la mort.

Molt agraït al Francesc Nadal, per tot el procés de tutorització; sempre a disposició. A l'Esplai Riallera de Solsona per introduir-me a l'excursionisme i a les rutes per la comarca. A la Teresa Prat i al Pep Call, per l'hospitalitat i la feina ben feta. A Geosilva; a l'Esther Miralles per fer-me un forat a l'agenda i al Rafel Rodell per la paciència i les hores junts davant el Google Earth Pro. A la Silvia Simon, per acceptar convidar-la a un tallat, a la Dolors Garrigasait per la seva professionalitat i implicació. A Ca l'Agustí i la Fonda Casanova, per atendre'm d'allò més bé. A la Maria Rosa de la Borda per la bon tracte. A la Stania del zoo per la seva hospitalitat i per ensenyar-me les àligues més fascinants que he vist mai. Al Marcel Camps, pel seu treball i dedicació a Odèn i per ser un geògraf de cap a peus.

Als meus pares, un cop més, per educar-me en harmonia amb la meva comarca i amb tots els seus paratges naturals. A la música de l'Eddie Vedder. La fita heroica de Christopher McCandless. Les pel·lícules Into The Wild i Wild per inspirar-me i motivar-me. Als escriptors Kerouak i Krakauer. Als geògrafs en general. A tots aquells que sentin una insaciable atracció pel bosc i la muntanya; capaços de sentir-se un trosset, part d'aquesta naturalesa, des de l'instin més primari i salvatge i deixant de banda la raó, el món tangible i tot allò en què la societat ens vol convertir. A aquells que cerquen la pau i harmonia amb un mateix. A aquells que estimen el nostre planeta i lluiten per conservar-lo.

-

ÍNDEX

FASE I Anàlisi i diagnòstic del punt de partida.	1.0 INTRODUCCIÓ AL SENDERISME: UNA ACTIVITAT EMERGENT	4
	1.1 RECERCA I INFORMACIÓ SOBRE LES CARACTERÍSTIQUES GENERALS D'ODÈN	6
	1.2 IDENTIFICACIÓ D'ELEMENTS DESTACATS DEL PATRIMONI NATURAL I CULTURAL	20
	1.3 IDENTIFICACIÓ DE LES RUTES I ITINERARIS PER LA PRÀCTICA DE SENDERISME	30
	1.4 SERVEIS I ACTIVITATS TURÍSTIQUES: ENTREVISTES A AGENTS TURÍSTICS	39
	1.5 ORDENACIÓ CARTOGRÀFICA DE LA INFORMACIÓ DE PARTIDA	47
	1.6 CONCLUSIONS DEL DIAGNÒSTIC: DIFICULTATS I POTENCIALITATS	48
FASE II Definició del projecte	2.1 IDENTIFICACIÓ DE PÚBLICS DESTINATARIS	50
	2.2 PLANTEJAMENT D'OBJECTIUS I PROPOSTA ESTRATÈGICA	51
FASE III Concreció d'actuacions	3.1 FRONT D'ACTUACIÓ EN INFRAESTRUCTURES I LOGÍSTICA	53
	3.2 FRONT D'ACTUACIÓ EN COMUNICACIÓ I COMERCIALITZACIÓ	57
	3.3 FRONT D'ACTUACIÓ EN GESTIÓ TURÍSTICA	61
PREVISIÓ D'INVERSIONS I FASES D'ACTUACIÓ		64
BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA		65
LLISTAT DE FIGURES		68
LLISTAT DE QUADRES		69

1.0 INTRODUCCIÓ AL SENDERISME: UNA ACTIVITAT EMERGENT

En la societat cada vegada més urbana i globalitzada del segle XXI trobem que el paisatge rural i el contacte amb la natura són cada vegada més una porta d'escapatòria per molts visitants, que trien zones rurals com a destí per passar-hi el seu temps d'oci. Una via per gaudir de l'entorn natural és el senderisme. El senderisme és una activitat lúdica que consisteix en recórrer camins i senders senyalitzats. L'activitat està a l'abast d'un públic molt ampli, amb absència de dificultats importants, on la motivació principal és el coneixement del territori.

El territori català està ple de camins que en el passat servien per desplaçar-se entre municipis i que avui en dia serveixen per recórrer i descobrir el territori. El senderisme és una afició que ha agafat molta empenta durant els últims anys, essent un veritable activitat turística.

Aquest moviment va néixer als anys 70, molt lligat amb la primera cultura excursionista i amb els esports de muntanya, però el seu desenvolupament ha anat agafat de la ma amb l'augment del turisme rural i de les seves polítiques de promoció. Les iniciatives per donar a conèixer aquest fenomen s'han dut a terme tant de forma pública (administracions catalanes adonant-se d'aquest potencial han senyalitzat i creat senders i itineraris i han promogut allotjaments rurals) com de forma privada (empreses privades que brinden paquets d'activitats on es combina el senderisme amb allotjament rural, patrimoni històric, gastronomia típica i activitats). Hi han indrets catalans anteriorment desconeguts, que gràcies al senderisme han desenvolupat una oferta de serveis que ha contribuït a aturar el despoblament d'aquestes zones.

La Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC) és l'encarregada de gestionar, homologar i mantenir els senders catalans a través del Comitè Català de Senders, amb més de 8.000 km de senders senyalitzats a Catalunya. La classificació dels senders segons el seu recorregut és la següent:

- GR (vermelles i blanques): sender de gran recorregut. 4.907 km a Catalunya
- PR (grogues i blanques): sender de petit recorregut. 3.524 km
- SL (verdes i blanques): senders locals. 250 km
- Sender Urbà (groc i vermell): només un, a Barcelona.

A Catalunya es segueix el sistema de senyalització francès, de marcatge d'itineraris concrets, numerats i pintats en diferents colors segons la seva distància (GR, PR, SL), tot i que cara el futur es planteja la opció del model suís, ja que aquest presenta més opcions afavorint l'accés pedestre al medi natural i permet complementar-se amb els camins ja marcats per entitats excursionistes

El senderisme és, doncs, a part d'una activitat lúdica, un eix de desenvolupament local molt important, entès com una activitat i un producte turístic, amb capacitat de generar negoci. Això requereix coordinar senders amb una sèrie de serveis ben gestionats.

El municipi d'Odèn, al nord-oest del Solsonès, és un indret prepirinenc que compleix tots els requisits perquè el senderisme i el turisme de muntanya esdevinguin la seva potencia econòmica. El treball que plantejo és una proposta de desenvolupament del turisme cultural i de natura al municipi a partir del senderisme.

Figura 1: tipologies de senders
 Font: espeleogrupanoia.blogspot.com.es

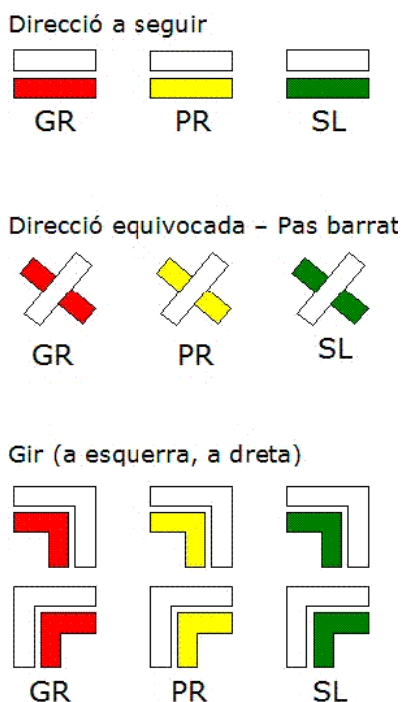
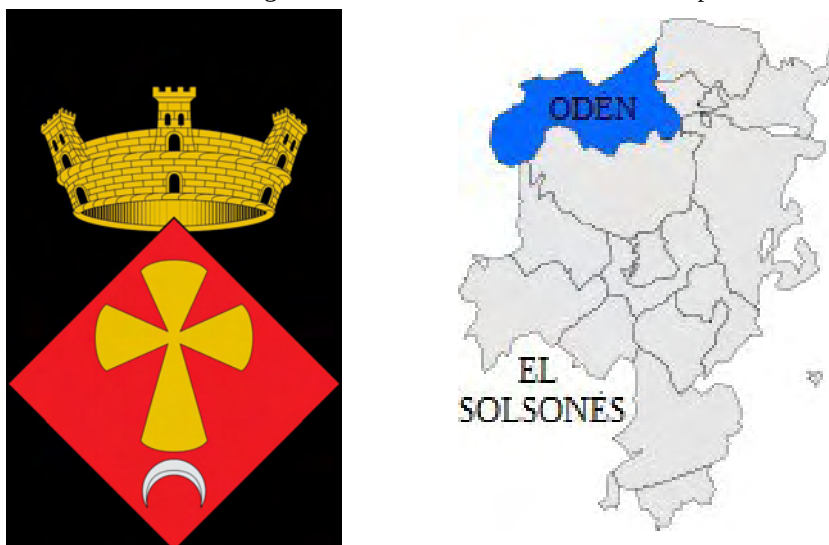

Figura 2: marca de pas GR1 aprop de Cambrils (Odèn)
 Font: fotografia pròpia

1.1 ODÈN: CARACTERÍSTIQUES GENERALS DEL TERRITORI

Figura 3 i 4: escut i localització del municipi

Font: viquipedia.org

Odèn és un municipi del Solsonès situat a l'extrem nord-occidental de la comarca de la Catalunya central, al límit amb l'Alt Urgell. Situat al peu del massís del Port del Compte, és una zona purament muntanyenca, on la major part del territori es troba per sobre dels 1.000 metres d'altitud (l'altitud mitjana és de 1.130 m). Els límits del municipi els marquen Fígols i Alinyà (Alt Urgell) al nord, Lladurs (Solsonès) al sud, Oliana (Alt Urgell) a l'est, i La Coma i la Pedra i Guixers (Solsonès) pel que fa l'oest.

Ocupant una extensió total de 114,2 km², Odèn és un dels municipis més rurals de la comarca, on els 278 habitants viuen en masos dispersos i en petits nuclis de població rústics. La densitat de població amb prou feines supera els 2 habitants per km². La població s'ha mantingut relativament estable al llarg del temps, assolint el seu pic màxim a finals del segle XIX amb 962 habitants. Les entitats de població del municipi són Canalda, el Montnou, Odèn, el Racó, Cambrils, Llinars, la Móra Comtal i el Sàlzer, tot i que la zona és gairebé un conjunt de masies disseminades per tot el territori.

Pel que fa l'economia d'Odèn, l'activitat del municipi es centra principalment en el sector primari, tot i que durant els últims anys el turisme rural ha anat augmentant. Gran part del territori és ocupat per erms, prats i boscos, i una petita part per conreus, on la producció del trumfo (patata de llavor) és important, seguida del farratge (alfals i trepadella) i dels cereals (blat i ordi). La principal activitat ramadera (granges de vedells i de vaques) s'ha mantingut i desenvolupat sobretot al voltant de Cambrils. Un element molt singular del terme d'Odèn és un centre de cria de falcons anomenat

Roc Falcon, on venen gran part dels seus exemplars a països del golf Pèrsic. Al respecte, crida molt l'atenció les grans dimensions de les gàbies de falcons, les quals es poden veure des de diferents punts de la comarca.

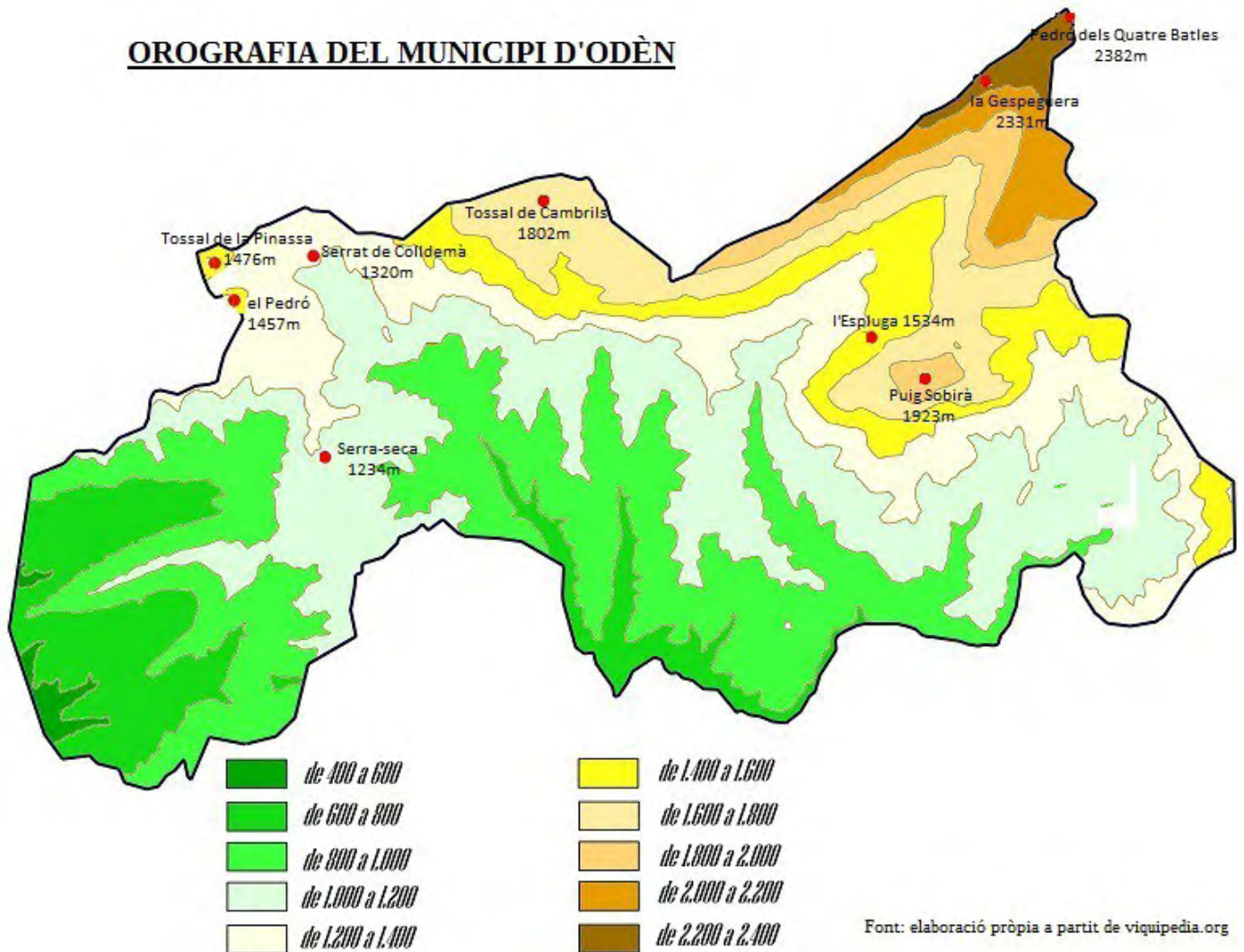
Odèn és un municipi situat al bell mig del Prepirineu català, entre dues de les tres unitats geològiques de Catalunya: els Pirineus i la depressió de l'Ebre. A la zona dels Pirineus hi dominen les roques calcàries, amb relleus alts i abruptes i, a la de la depressió de l'Ebre dominen els conglomerats formant un relleu més suau i pla, on el vent i la pluja han anat erosionant les roques, creant formes ben curioses com és el cas de les Montserratines, a la Móra Comdal.

Figura 5: vistes de Cambrils des del Castell de Cambrils. Figura 6: Roca de Canalda i pic del Puig-Sobirà.

Font: fotografia pròpia.

Figura 7:

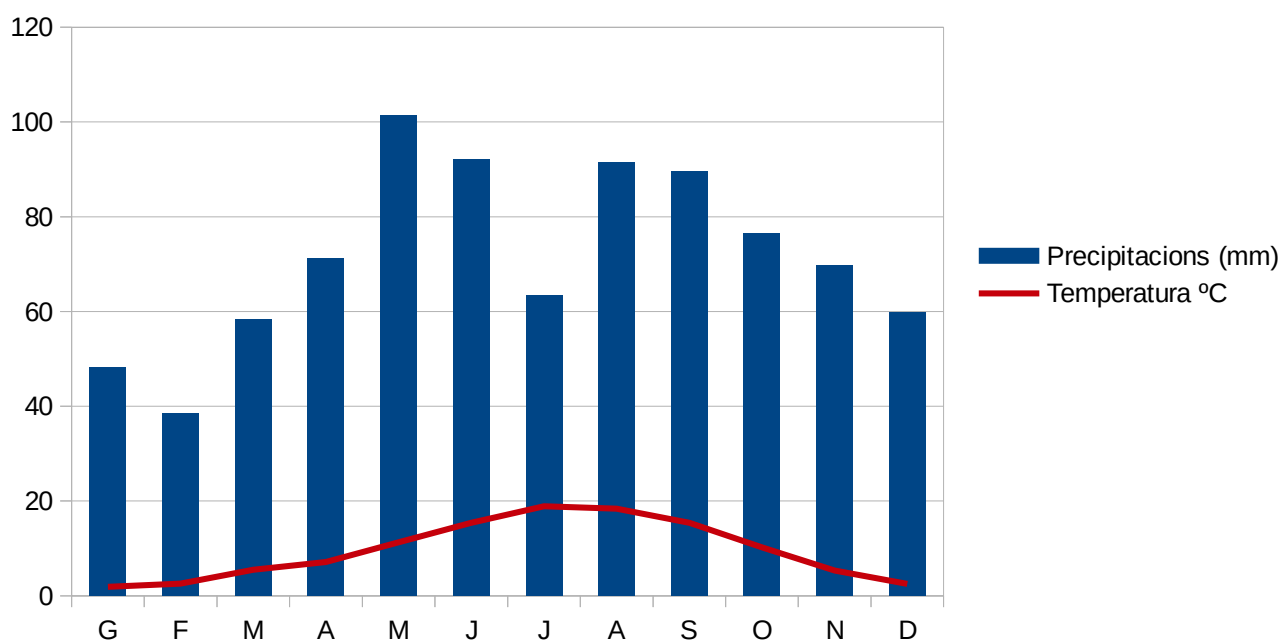

En la següent representació gràfica observem el relleu del municipi, reiterant la seva diversitat en paisatges (i, per tant, en flora i fauna) en els pronunciats canvis d'altitud. On el relleu és més accidentat és clarament a la part septentrional-oriental, on la serra d'Odèn conté pics superiors als dos mil metres d'altitud, dins la zona prepirinenca corresponent al massís del Port del Comte. D'entre aquests cal destacar el pic del Pedró dels Quatre Batlles, ja que amb quasi bé 2.400 metres és el sostre del Solsonès. El seu nom recau en que es troba enmig de quatre municipis: La Coma i la Pedra (Solsonès), Fígols i Alinyà (Alt Urgell), Vansa i Fórnols (Alt Urgell) i Odèn. A part d'aquest pic, dins del municipi destaquen el Puig Sobirà, rasant els 2.000 metres d'altura i el Tossal de Cambrils (1.800 metres) situat al centre-nord d'Odèn.

La climatologia d'Odèn segueix una pauta similar a la resta de municipis del seu voltant, amb temperatures fresques a l'estiu, de 17,5° C de mitjana durant l'estació càlida i hiverns força freds, baixant a temperatures mitges de 2,3° C durant el desembre, gener i febrer. Cal recordar que encara que dins del terme d'Odèn hi ha zones d'alta muntanya per sobre els 1.400 metres fins als 2.400, una part considerable del territori no arriba als 900 metres d'altitud. Per això, la mitjana total del municipi pel que fa temperatures durant l'hivern no baixa per sota dels 0 graus, tot i ser un ambient prepirinenc. L'amplitud tèrmica d'Odèn és de 26°C aproximadament, valor típic de zones d'interior. Pel que fa el nombre total de precipitacions anual al municipi són de 860 mm anuals, amb el maig com a mes més plujós amb 101,3 mm. Les precipitacions estan força repartides durant tot l'any, tot i que veiem que l'estació més seca és l'hivern.. Les estadístiques ens mostren com Odèn forma part d'un clima mediterrani continental.

Quadre 1:

CLIMOGRAMA ODÈN

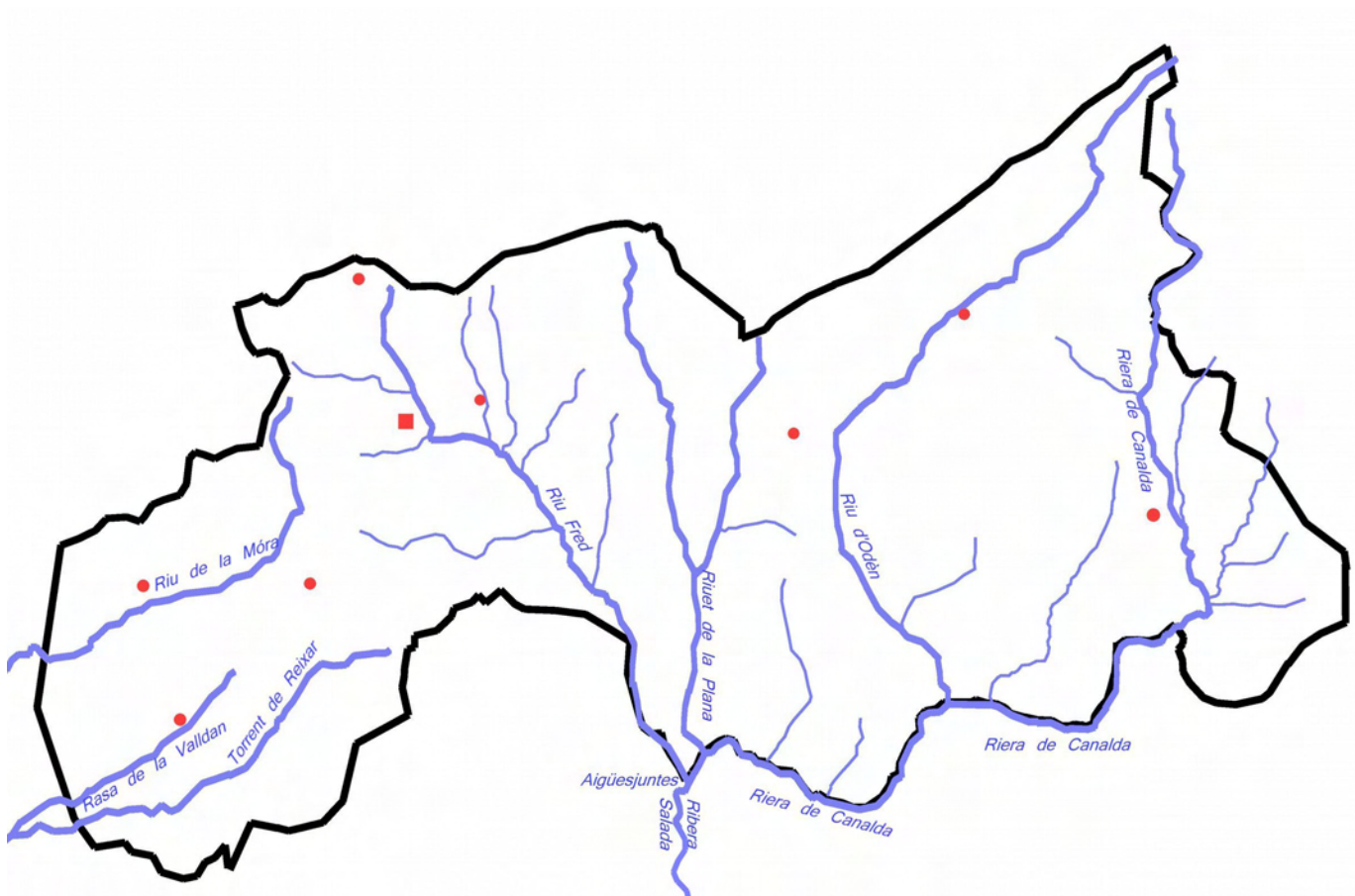

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de viquipedia.org

La lectura de la figura numero 8 ens permet fer-nos una primera idea de la xarxa fluvial d'Odèn. Els principals rius de la zona són la riera de Canalda i el riu Odèn pel que fa la vessant oriental del municipi. Els dos rius neixen a més de 2.000 metres d'altura, al massís del Port del Comte i al Pedró del Quatre Batlles. El segon desguassa a la riera de Canalda a 765 metres d'altitud i arriba fins al limit del municipi de Lladurs, on s'ajunta amb el riu Fred a Aigüesjunes i passen a aigües de la Ribera Salada, afluent del riu Segre. El riuuet de la Plana és el riu que parteix el municipi per la meitat. Neix a 1.500 m i set km després desemboca a la Riera de Canalda, molt a prop d'Aigüesjunes. El Riu Fred forma part del PEIN Ribera Salada, és el riu més important del municipi, on hi conflueixen els altres abans d'unir-se a la Ribera Salada. Neix a 1.300 metres, té una longitud de 10 km i rep aquest nom perquè degut a la direcció i recorregut d'aquest, el Sol no pot escalfar les seves aigües quasi bé en cap tram.

Cal destacar la puresa i la qualitat de les fonts d'aigua dels rius d'Odèn, sobretot la font del Vermell, coneguda popularment per ser la millor aigua de tota la comarca del Solsonès.

Figura 8: Xarxa hidrogràfica d'Odèn

Font: wikipedia.org

El territori d'Odèn, al estar envoltat d'espais naturals protegits i poc afectat per l'acció humana, manté un ampli catàleg de fauna. L'existència de diferents paisatges dins la mateixa zona fan possible una varietat significativa d'animals. Els més destacats són:

- El cérvol (*Cervus elaphus*), el cabirol (*Capreolus capreolus*) i el porc fer (*Sus scrofa*) són es mamífers ungulats predominants al municipi. De mamífers carnívors trobem exemplars de fagina (*Martes foina*), de marta (*Martes martes*) i de gat fer (*Felis silvestris*).
- Pel que fa referència a les aus, cal destacar un nombre elevadíssim d'aus rapinyaires a causa de que el territori presenta unes característiques molt favorables a la vida salvatge d'aquests animals. Clars exemples en són el voltor comú (*Gyps fulvus*), l'àguila daurada (*Aquila chrysaetos*) i el trençalòs (*Gypaetus barbatus*), una de les espècies més amenaçades de tot Europa. Als boscos de coníferes hi trobem dues espècies relictas dels períodes glacials: el gall fer (*Tetrao urogallus*) i el picot negre (*Dryocopus martius*). Altres espècies importants són la perdiu xerra (*Perdix perdix*), la merla de pit blanc (*Turdus torquatus*), el pit roig (*Erithacus rubecula*) o el mussol (*Athene noctua*), entre moltes altres.
- Dins la família dels rèptils, a Odèn podem trobar amb relativa facilitat el llangardaix verd o lluert (*Lacerta viridis*) i la serp verda-i-groga (*Coluber viridiflavus*).
- Dels amfibis, destacar el tritó pirinenc (*Euproctus asper*), endèmic d'aquestes muntanyes, que habita als rierols d'aigües fredes i oxigenades, la granota roja (*Rana temporaria*) i el tòtil (*Alytes obstetricans*).
- A les aigües cristal·lines de la zona d'Odèn, podem trobar poques espècies de peixos. Destaquen sobretot la truita (*Salmo trutta*) i dues espècies endèmiques: el barb cua-roig (*Barbus hoasi*) i el barb comú (*Barbus bocagei graellsii*).

Figures 9, 10 i 11: Grup de voltors a les parets de Canalda. Exemplar de trençalòs. Un isard a les zones més altes del municipi.

Font: centrenatura.net

Pel que fa la flora, resultat del relleu accidentat, del clima variable i de l'activitat antròpica al llarg de la història trobem una vegetació molt variada que es distribueix en diferents estats en funció de l'altitud:

- Estatge basal (525– 800 metres), de caràcter mediterrani format per un estrat arbori de carrascar calcícola (*Quercetum rotundifoliae*) dominat per l'alzina carrasca (*Quercus ílex*).
 - Estatge submontà (800- 1300 metres). Les espècies predominants són les pinasses (*Pinus nigra*) i les rouredes (*Quercus pubescens*) sobre un sotabosc bàsicament de boix.
 - Estatge montà (1300- 1800 metres). Dominat per pinedes de pi roig (*Pinus sylvestris*) i un sotabosc dens de boixos, molsa i fenàs.
 - Estatge subalpí (1800m – límit natural del bosc). Comprèn pinedes de pi negre (*Pinus uncinata*). El sotabosc freqüentment està format per molses i per un estrat herbaci dens. També abunden extenses zones sense pins, on hi trobem gramínies típiques de pastures mesòfiles (prats humits).
- A més a més, cal assenyalar que la flora d'Odèn poseeix una gran diversitat de plantes autòctones de la zona i una notable riquesa de bolets durant la tardor.

1.2 IDENTIFICACIÓ D'ELEMENTS DESTACATS DEL PATRIMONI NATURAL

PEIN Serres d'Odèn- Port del Comte

Situat a la zona nord-oriental del municipi, el Pla d'Espais d'Interès Natural Serres d'Odèn- Port del Comte, aprovat l'any 2000, és un dels territoris més bells del Prepirineu. Està compost per la Serralada d'Odèn i la del Port del Comte formant un paisatge únic i exclusivament d'alta muntanya. Les pinedes i coníferes subalpines donen lloc a prats alpins mentre ens anem acostant a les parts més elevades de les serralades. La situació geogràfica i el relleu accidentat permet una gran diversitat d'espècies animals dins l'espai natural. El territori PEIN d'Odèn ocupa uns 34 km².

La delimitació d'aquest espai natural, segons el PEIN és la següent:

“Prenent com a punt inicial el coll de Port, el límit envolta l'estació d'alta muntanya de Port del Comte per embolcallar la serra de Querol i dirigir-se vers la serra del Pinar i el Sobirà; d'ací continua vers l'oest tot passant pel coll de la Mata i pel peu de la serra d'Odèn i el serrat de Cambrils; després el límit pren la direcció nord-est per tornar al punt inicial tot havent passat per les obagues de Cambrils, Odèn i Port del Comte”.

PEIN - vol III pàg. 84, apt. A2

Figura 12: Vista d'Odèn des del Puig de les Morreres (Port del Comte)

Font: rutessilviarovira.es

PEIN Serra del Turp i Mora Condal-Valldan

A la vessant occidental del municipi trobem l'espai inclòs a la Xarxa Natura 2000 corresponent a la Serra del Turp i les entitats de la Mora Condal i la Valldan. Té una superfície de 3.709,38 ha catalogat com a regió biogeogràfica mediterrània de Prepirineu. Presenta una gran singularitat geològica formada bàsicament per conglomerats del cenozoic, amb el valor afegit de situar-se en àrea de transició entre els sistemes naturals del Prepirineu central i l'oriental. Des del mirador de Serra-seca és pot apreciar tota l'expressió de la vall i el poc impacte antròpic que ha patit la zona.

Figura 13: Serra del Turp des del Sàlzer

Font: panoramio.com

PEIN Ribera Salada

L'espai d'interès natural de la Ribera Salada, aprovat l'any 2000, ocupa una extensió total de 513,33 ha entre el municipi d'Odèn i el de Lladurs. Dins d'Odèn, el EIN traça tot el recorregut tan del riu de la Plana, com el Fred, que conflueixen a Aigüesjunes, al limit amb Lladurs. Tot l'ecosistema fluvial ha tingut un grau d'alteració mínim, especialment pel que fa la qualitat de les aigües i a les característiques de bosc de ribera.

PEIN Serres de Busa – els Bastets-Lord

Cal citar que l'espai d'interès natural Serres de Busa- els Bastets-Lord situats principalment als municipis de Guixers i Navès agafa part del territori sud-oriental d'Odèn, concretament 110,23 ha del municipi. Aquest Pla va ser aprovat el gener de l'any 2000.

Les Coves dels Moros

Figures 14 i 15: vista de les Coves del Moros des de baix i de dins.

Font: espeleoindex.com

Les anomenades Coves dels Moros són un conjunt de petites cavitats situades a la part nord-est del municipi, a la Serra d'Odèn. Es tracta d'un conjunt de balmes unides lateralment, penjades a més de 10 metres per sobre de la base del cingle i assentades sobre un estrat margós. El punt més fondo es troba a 11 metres de la boca. Hi ha les restes d'unes parets frontals que estaven destinades a resguardar la cambra, conservades des de l'època medieval. Sembla que aquestes coves van ser els últims habitatges dels àrabs que van conquerir la comarca del Solsonès. També podem trobar-hi enganxada al peu del precipici una casa anomenada Ca la Rita, la qual havia estat habitada fins fa dues dècades. Actualment, és un lloc ideal per la pràctica de l'escalada amb més de 50 vies.

Per arribar-hi cal agafar la carretera L-401 en direcció a Coll de Jou i en el Km 37,5 agafar el camí de l'esquerra. Al cap de 500 metres ja veurem la paret i les coves, que s'alcen un 20 metres paret amunt i només es possible accedir-hi mitjançant una lleixa que ens condueix a un punt on una corda i un cable d'acer horitzontal ens donarà la seguretat per accedir dins les coves.

El mirador de Serra-seca

Situat a 3 quilometres després de passar Cambrils, ben aprop del Sàlzer, just a peu de carretera trobarem indicat el Mirador de Serra-seca, una joia del municipi d'Odèn, situat a la part occidental d'aquest. El mirador, a 1234 metres d'altitud, permet mostrar grans panoràmiques d'interès geològic

que permeten interpretar grans unitats morfoestructurals. Amb una vista de 360°, el mirador de Serra-seca, els dies de bona visibilitat permet mostrar un terç del territori català.

Una singularitat de la zona és que l'any 2009 va acollir la setena etapa del Tour de França, en un recorregut on els ciclistes anaves des de Barcelona fins a Ordino-Arcalís (Andorra) en una etapa de 224 km. Un monument commemora aquest fet situat a pocs metres del mirador.

Figures 16 i 17: vista panoràmica de l'oest del mirador i escultura dedicada al Tour de França.

Font: fotografia pròpia

Pi de Nerola (Arbre Monumental)

A la vora de Llinars (nord-oest d'Odèn), trobem aquest majestuós pi negre (*Pinus nigra subsp. Salzmanii*) envoltat de vegetació composta per pinedes de pi roig i pastures. Es troba a 1.200 metres d'altitud. Les seves dimensions són 25,5 metres d'alçada total, 19 de capçada mitjana i 3,30 de volta de canó; el segon més gran de la comarca.

Figures 18 i 19: Pi de Nerola.

Font: wikipedia.org

Esllavissada de Santa Bàrbara

Figura 20: panoràmica de l'esllavissament des de la carretera L-401.

Font: espeleologia.cat

A l'alçada de Cambrils a la vora de la L-401, carretera local que travessa tot el municipi en horitzontal, trobem una contundent tartera, coneguda com a Esllavissada de Santa Bàrbara. Rep aquest nom perquè hi ha l'església de Santa Bàrbara ben aprop. La causa de l'esllavissament de partícules roman encara incert avui en dia, tot i que la principal hipòtesis és que part de la muntanya cedís a causa d'un terratrèmol durant el segle XV. Tot i així, alguns creuen que el fenomen va produir-se degut a una carstificació, tot provocant esquerdes considerables i aquestes acabar originant vuits interiors fent possible despreniments de les capes més superficials. En tot cas mereix que hi dediquem una estona observant el paisatge resultant.

Les fonts d'Odèn: Font del Vermell, Font de Can Sala, Font Salada

La abundant xarxa fluvial del municipi permet disposar d'un seguit de fonts que constitueixen una part important del patrimoni natural d'Odèn. En el cas de la font del Vermell, situada al costat de la Riera d'Odèn (Odèn) a peu de carretera, conté una puresa i una qualitat excel·lent, essent coneguda popularment com la millor aigua del Solsonès. L'interès que desperta la font de Can Sala, a part de la bellesa del salt d'aigua que la conforma, recau en les llegendes relacionades amb bruixes i dames verdes que es venien a pentinar i a emmirallar a les aigües d'aquesta font. La font Salada, situada a les salines de Cambrils, dóna nom al riu de la Ribera Sala. És una font d'aigua completament salada essent la font que proveïa d'aigua a les antigues salines.

Figura 21, 22 i 23:

Font del Vermell

Font de Cal Sala

Font Salada Font: centrenatura.net

Aigüesjunes

Al límit del municipi d'Odèn, fent frontera al sud amb Lladurs, trobem l'indret d'Aigüesjunes, lloc on conflueixen el riu Fred (que neix a Cambrils) i el riu Calent o ribera d'Odèn (nascut a diferents fonts del municipi). Reben aquest nom per la diferència d'insolació que tenen els dos rius, essent tan gran la diferència que en la seva unió és típic posar una cama a cada cabal per comprovar-ho. Dins ja del terme de Lladurs, seguint el curs de la Ribera Salada avall, arribarem al toll del Pont del Clop a través d'un congost espectacular.

Figures 24 i 25: Aigüesjunes i el Congost del Clop.

Font: wikiloc.com

Avenc Montserrat Ubach

L'avenc Montserrat Ubach és una cavitat subterrània de 202 metres de profunditat en conglomerats situada en el bosc de Cavallera, al terme de Canalda. Està catalogada com a bé patrimonial cultural, tot i que encara no està sota protecció legal per ser explorada i estudiada per espeleòlegs i científics per tal que acabi essent un punt d'interès geoturístic i històric. Rep aquest nom perquè va ser descobert i penetrat per primer cop per Montserrat Ubach, l'any 1963, una jova espeleòloga, acompanyada pels seus pares. Va ser gràcies a un pastor de Cavallera, Ramon Pujantell, propietari del terreny on es troba l'avenc, el que li va indicar a la Montserrat on es localitzava la boca. L'any 2013 es van celebrar els 50 anys del descobriment de l'avenc, que fins al 1978 va ser rècord de profunditat de tot Catalunya i fins l'any 1982 la més fonda del món en conglomerats.

Figures 26 i 27: Imatge de la Montserrat l'any 1963 dins la cavitat i fotografia exterior de l'avenc.

Font: avencmontserratabach.blogspot.com

1.2 IDENTIFICACIÓ D'ELEMENTS DESTACATS DEL PATRIMONI CULTURAL

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL	
NOM Església de Sant Martí de Cambrils	LOCALITZACIÓ Cambrils (Odèn)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGIA Església. Monument històric.	ÈPOCA Segle XI.
DESCRIPCIÓ Temple preromànic del segle IX. La posterior església conserva l'estil romànic, construït amb pedra tosca. A la mateixa propietat trobem una botiga on s'hi pot adquirir productes de la zona.	
FUNCIO ACTUAL Es conserva en bon estat	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ A Cambrils agafem la desviació cap a Serra-seca, Montpol, El Clop i Solsona, deixant endarrere la L-401 direcció Coll de Nargó i a 2 minuts trobem arran de carretera l'església. La senyalització és bona, a més de disposar de zona d'aparcament per fer parada amb cotxe.	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS --	
FOTOGRAFIA	
Figura 28 Font: fotografia pròpia	
REFERÈNCIES enciclopedia.cat naciodigital.cat	

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL

NOM Mare de Déu del Remei del Castell de Cambrils	LOCALITZACIÓ Cambrils (Odèn), turó de la Serralada del Bartoló Vell.
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGIA Castell. Monument històric	ÈPOCA Medieval. Segle XII
DESCRIPCIÓ Romànic. D'època medieval, està catalogat com a bé cultural d'interès nacional. L'any 1613, el castell de Cambrils era un dels llocs que es trobava sota la jurisdicció senyorial del vescomte de Cardona i era part integrant de la batllia de Solsona. Dominava el poble de Cambrils i el camí tradicional de Cambrils a Oliana.	
FUNCIÓ ACTUAL En ruïnes. Reformat una vegada.	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ Bona. Un cop a Cambrils, a l'alçada de l'edificació de la Rectoria i a mà esquerra en un revolt hi ha el cartell indicant la situació del castell. Trobarem un camí que, a peu, en cinc minuts ens durà fins les restes del castell. La vista del municipi des del castell és esplèndida.	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS --	
FOTOGRAFIA	
	
Figura 29 Font: fotografia pròpia	
REFERÈNCIES catalunyamedieval.es wikipedia.org	

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL

NOM Ermita de Santa Cecília d'Odèn	LOCALITZACIÓ Odèn (al peu de la Serra d'Odèn)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGÍA Ermita. Monument històric	ÈPOCA Medieval. Segle XII
DESCRIPCIÓ Església parroquial d'Odèn, entre la rasa del riu Odèn (E) i del riu de la Plana (W), sota les restes del Castell d'Odèn. Edifici d'origen romànic, dotada d'una arquitectura primitiva, però complexa en relació la època que va ser construïda. Consta d'una església que conserva part de la nau i de la volta i dues capelles al mur oposat.	
FUNCIÓ ACTUAL En semi-ruïnes. Reformada una vegada després de la Guerra dels Segadors (s XVII)	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ Bona. El GR1 s'ajunta amb una camí petit però asfaltat provinent del Cap del Pla (Lladurs), aquest arriba fins al castell, deixant a l'esquerra el GR1 cinc minuts abans de l'arribada a la construcció romànica. La senyalització és bona.	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS --	
FOTOGRAFIA 	
Figura 30 Font: fotografia pròpia	
REFERÈNCIES escapadarural.com	

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL

NOM Castell d'Odèn	LOCALITZACIÓ Odèn (cim de la Serra del Boix)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGÍA Castell. Monument històric.	ÈPOCA Esmenat l'any 829 (Segle IX)
DESCRIPCIÓ <p>Castell amb una vista privilegiada, que se suposa que és el motiu de la seva ubicació. Les restes actuals no corresponen a l'Edat Mitjana, sinó més aviat, a l'Edat Moderna.</p> <p>És una construcció de planta rectangular coberta amb volta apuntada i amb església pròpia a la part meridional de la façana principal.</p>	
FUNCIÓ ACTUAL En ruïnes. Malmès	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ Des de Santa Cecília d'Odèn s'enfila un camí al costat del cementiri que en cinc minuts connecta amb el Castell. Cal indicar un pèl millor l'existència d'aquest camí, ja que queda amagat i passa desapercebut. La pendent fins dalt és pronunciada, dura per gent gran.	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS --	
FOTOGRAFIA 	
Figura 31 Font: fotografia pròpia	
REFERÈNCIES oden.ddl.net wikipedia.org	

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL

NOM Les Salines de Cambrils	LOCALITZACIÓ Cambrils (Odèn)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGIA Arquitectura tradicional	ÈPOCA Finals segle XVIII
DESCRIPCIÓ Antiga explotació datada del 1780 que consistia en un sistema d'obtenció de sal artesanalment. L'aigua salada s'emmagatzemava en basses i d'aquestes era transportada a bancals d'evaporació (fets d'argila) mitjançant un sistema de canals de fusta. Tres dies després, un cop l'aigua s'havia evaporat, es feien munts de sal i s'estenien, per finalment transportar-la al magatzem a través d'un sistema de rails i vagonetes. Allà es molia i s'empaquetava ja per la seva venda. En aquella època, l'activitat de les salines representava tota la indústria de la zona. El Salí engloba un total de cinc molins: dos de sal, un de pelador i un de farina. Aquests funcionaven gràcies a la força de l'aigua emmagatzemada en una bassa. L'any 1963 va ser l'últim any que es va treure sal del Salí, a causa de la manca de comunicacions amb els principals mercats i a la irregularitat d'aquesta producció. Actualment es possible concertar visites guiades al Salí de Cambrils.	
FUNCIÓ ACTUAL Activitat parada. En fase de restauració. Data prevista de la reobertura: 30 abril 2015	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ Dins del terme de Cambrils, al km 20 de la L-401 trobem el complex cultural del Salí, en un trencant ben senyalitzat. El Salí és un dels atractius culturals del municipi, força conegut fora de la comarca. Això fa que la previsió de visites i de visitants sigui important en un futur pròxim.	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS Projecte de restauració dut a terme, exclusivament per ús turístic i didàctic.	
FOTOGRAFIA 	
Figura 32. Font: mnactec.cat/	
REFERÈNCIES el Salí de Cambrils (Joan Tort, Ramon Sala i Ventura Roca) lleidatur.com	

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL	
NOM Capella de Santa Bàrbara d'Odèn	LOCALITZACIÓ Cambrils (Odèn)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGIA Capella. Monument Històric	ÈPOCA Segle XVII
DESCRIPCIÓ La capella es troba dins la parcel·la de casa Espunyes, una casa de turisme rural del municipi al terme d'el Racó. Es tracta d'una capella d'estil barroc, reformada posteriorment, de pedra i de planta rectangular.	
FUNCIÓ ACTUAL Es conserva en bon estat. Reformada.	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ Al km 21 de la L-401 divisem vora la carretera una petita capella al terme de el Racó. Com a fet singular d'aquesta capella del barroc és que un exemplar de ruc català que pertany als amus de la casa rural pastura pel voltant de la capella. Es pot veure des de la carretera perfectament, ja que queda al costat tot i que no s'hi arriba ni es visita. No està senyalitzada a la carretera.	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS --	
FOTOGRAFIA 	
Figura 33. Font: naciodigital.cat	
REFERÈNCIES naciodigital.cat	

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL

NOM Ermita de Sant Quintí de Cambrils	LOCALITZACIÓ Cambrils (Odèn)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGÍA Ermita. Monument històric.	ÈPOCA Segle XII.
DESCRIPCIÓ És un monument protegit pel Patrimoni Arquitectònic Català, d'estil romànic i de les ermites més antigues de Catalunya. Situada al fons d'un barranc a les muntanyes d'Alinyà. Es tracta de l'ermita en bon estat de conservació més petita de Catalunya (5 metres d'ample x 5m d'alt x 2m d'absis). Construïda en travertí (tipus de pedra molt resistent a l'erosió).	
FUNCIÓ ACTUAL Es conserva en bon estat.	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ Només s'hi arriba caminant, per una pista forestal de 1,4 km. Rep aquest nom per estar al costat del riu de Sant Quintí i de la seva font.	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS --	
FOTOGRAFIA 	
Figura 34. Font: vikingu.es	
REFERÈNCIES wikipedia.org	

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL

NOM Sant Miquel del Soler de Dalt	LOCALITZACIÓ Odèn (al peu meridional del Puig Sobirà)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGIA Església. Monument històric.	ÈPOCA Segle XII
DESCRIPCIÓ <p>D'estil romànic i coneguda també com a Sant Miquel de Munt, és un monument protegit pel Patrimoni Arquitectònic Català.</p> <p>Tot i que l'edifici va ser restaurat després d'haver estat usat com a magatzem conserva l'estructura de nau de planta rectangular. Aquesta va coberta amb volta apuntada i coronada per un absis semicircular.</p>	
FUNCIÓ ACTUAL Es conserva en bon estat. Reformada.	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ <p>Al punt quilomètric 32,8 de la carretera L-401 creuem al sud i a 1,3 km arribem.</p> <p>És un punt de pas del GR1.</p> <p>Encara que tingui a la porta un plafó amb la informació bàsica de l'estructura, cal una millor i més abundant senyalització i informació de l'església.</p>	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS --	
FOTOGRAFIA	
Figura 35 Font: fotografia pròpia	
REFERÈNCIES romanicobert.cat	

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL

NOM Sant Martí de Cavallera	LOCALITZACIÓ Odèn (entre Canalda i Odèn al sud del Puig Sobirà)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGÍA Ermita. Monument històric.	ÈPOCA Segle XII

DESCRIPCIÓ

D'estil romànic, ermita de petites dimensions, de planta rectangular, feta de pedra amb una porta de fusta amb estructura de dentell datada del segle XIX tal com s'aprecia a la part superior d'aquesta.

Encara que sigui una ermita molt petita és important per trobar-se al final del tram 16 del GR1 (Sant Llorenç de Morunys – Sant Martí de Cavallera) i l'inici del 17 (Sant Martí de Cavallera-Cambrils).

FUNCIÓ ACTUAL

Es conserva en bon estat. Reformada.

INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ

Com a tot el recorregut GR1 hi falta informació i plafons indicatius. Tot i així, al ser un punt final d'etapa i de trobar-se al mig d'una esplanada és de fàcil localització i accés.

Per accedir-hi amb cotxe trobarem un trencant després de Canalda per la L-401 que ens deixa a la vora en 2 minuts. El camí (no el GR) segueix direcció sud passant per Roc Falcon, unes gàbies enormes de cria i venta de falcons.

PROJECTES EN CURS O PREVISTOS

--

FOTOGRAFIA

Figura 36 Font: fotografia pròpia

REFERÈNCIES

oden.ddl.net

FITXA D'IDENTIFICACIÓ DE RECURSOS PATRIMONIALS

NOM Sant Julià de Canalda	LOCALITZACIÓ Poble de Canalda (Odèn)
IDENTIFICACIÓ / TIPOLOGIA Església. Monument històric.	ÈPOCA Segle IX-XI
DESCRIPCIÓ Element arquitectònic d'estil romànic, protegit i inventariat pel Patrimoni Arquitectònic Català. Els absis de forma quadrada data del segle IX-X; el campanar, la nau central i la porta són del s. XII; mentre que la sagristia i el creuer són barrocs (s. XVII).	
FUNCIÓ ACTUAL Es conserva en bon estat	
INFORMACIÓ D'ACCÉS. SENYALITZACIÓ I INFORMACIÓ A la carretera L-401 Coll de Jou – Pont d'Espia, al punt quilomètric 38,2 trobem un trencant que baixa al poblet de Canalda, a poc més d'un km. La senyalització és bona. A més a més, és punt de pas dels senders de gran recorregut corresponents al GR1 i al GR107 (Camí dels Bons Homes)	
PROJECTES EN CURS O PREVISTOS --	
FOTOGRAFIA 	
Figura 37. Font: fotografia pròpia	
REFERÈNCIES escapadarural.cat wikipedia.org	

1.3 RUTES I ITINERARIS PER LA PRÀCTICA DE SENDERISME A ODÈN

«Els camins, des de temps immemorials, han tingut una funció social primordial; per comunicar vivendes i poblats, per accedir als camps, als mercats, als llocs de culte... s'usaven per necessitat. Amb l'aparició dels nous mitjans de transport van aparèixer noves infraestructures i les vies tradicionals van caure en l'oblit. L'excursionisme va recuperar alguns d'aquests camins, a Canalda això passava després de cinquanta anys d'abandó. Arreu, molts dels antics camins han passat de ser el suport d'una necessitat a usar-ne per al lleure.

Però no tots els camins són iguals, el relleu i la funció n'ha determinat la forma: camins de bast, d'arrastrar, de desemboscar, ramaders... L'orografia complicada de Canalda ha configurat una xarxa de camins particulars que no tenen res a veure amb la Terra Baixa.»

Ús social de camins i corriols: de la necessitat al lleure. Marcel Camps Colomé.

Figura 38: senyal per a senderistes al tram GR1 molt aprop del nucli d'Odèn

Font: fotografia pròpia

CAMINS DE GRAN RECORREGUT A ODÈN

GR1 – SENDER DE GRAN RECORREGUT

El GR1, anomenat també sender històric és un dels grans recorreguts pioners en la xarxa de senders de Catalunya. És un gran camí rural que travessa tota la península Ibèrica de nord-est a nord-oest, unint el Mediterrani amb l'Atlàntic. L'itinerari passa pels vessants sud dels Pirineus i de la serralada Cantàbrica fins arribar a Galícia. Connecta les comunitats de Catalunya, Aragó, Navarra, Euskadi, Castella-Lleó, Cantàbria, Astúries i Galícia. Pel que fa el territori català el sender parteix de Sant Martí D'Empúries (Alt Empordà) i connecta amb Aragó pel Pont de la Montayana (Alta Ribagorça) i a nivell nacional acaba a la població de Fisterra (laCorunya).

Consta de 47 etapes (1074,5 km) de les quals 26 (355 km) és troben al territori català. El sender va ser homologat l'any 1976 i la seva guia va ser editada el 2007.

Connexions amb altres senders:

GR 92 → a Cinclaus (Alt Empordà)

GR 2 → a Besalú (La Garrotxa)

GR 3 → a Sant Joan de les Abadesses (El Ripollès)

GR 4 → a Sagàs (El Berguedà)

GR7 → a Sant Llorenç de Morunys (El Solsonès)

Variant GR 7-6 → Odèn (El Solsonès)

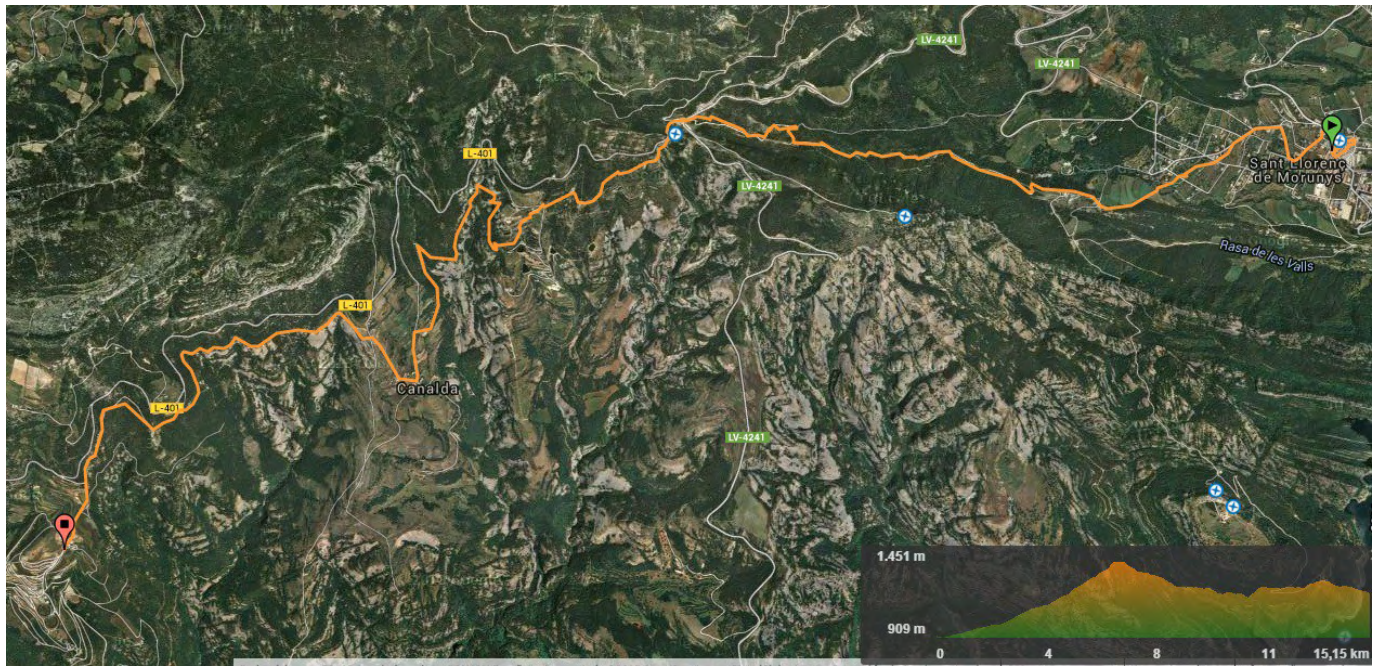
Pel que fa la ruta corresponent al GR1 sender històric dins del municipi d'Odèn corresponen tres etapes d'aquest: el tram 16, 17 i 18.

→ Tram 16: Sant Llorenç de Morunys – Sant Martí de Cavallera

→ Tram 17: Sant Martí de Cavallera – Cambrils

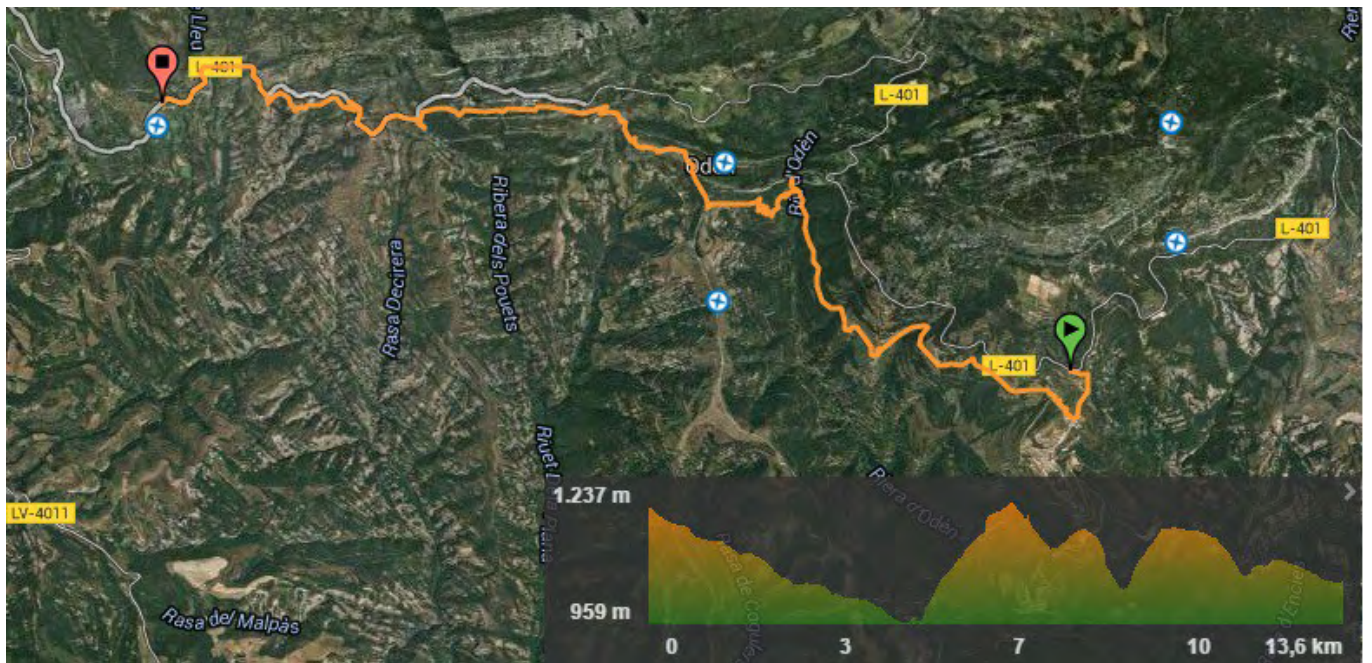
→ Tram 18: Cambrils - Oliana

Figura 39: ETAPA 16 GR1

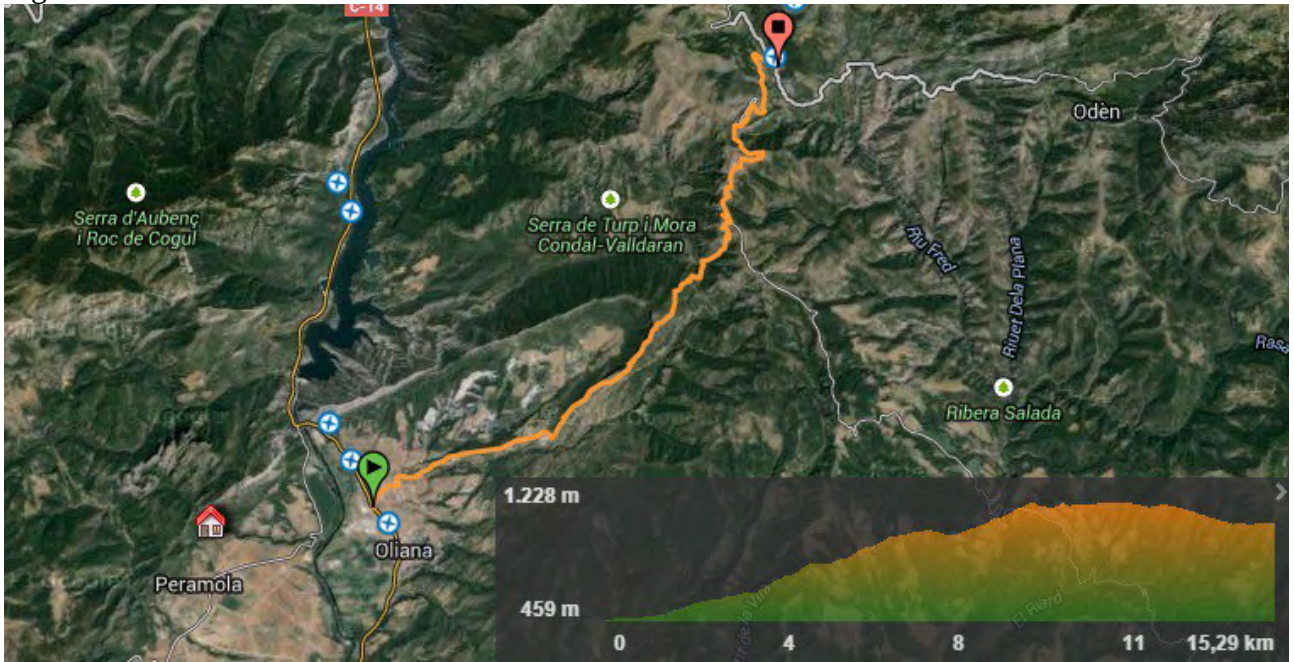
Font: <http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=2303467>

Figura 40: ETAPA 17 GR1

Font: <http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=1585461>

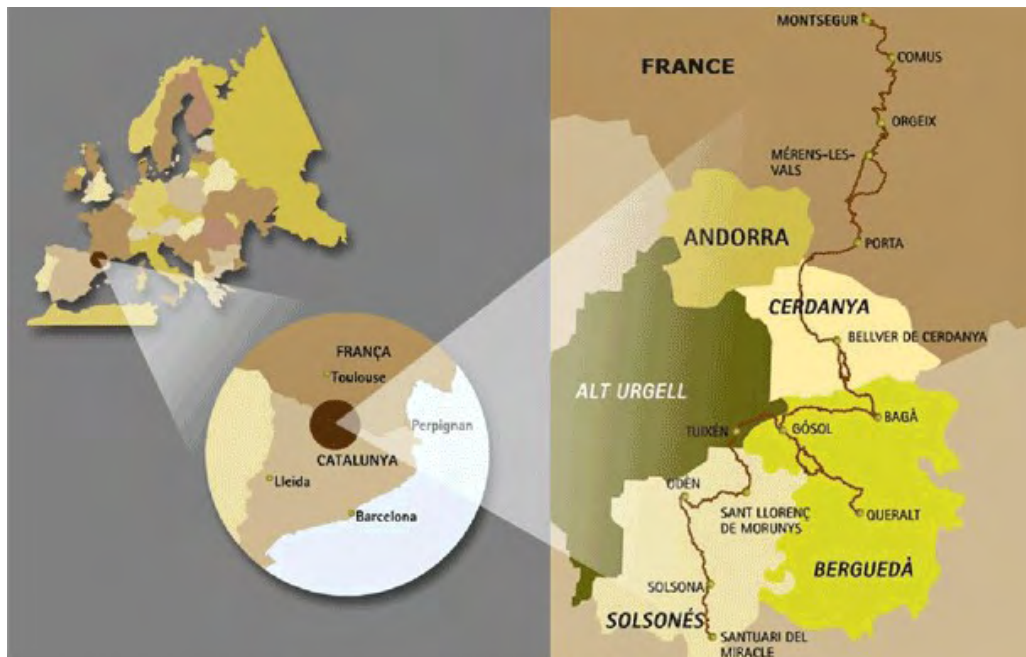
Figura 41: ETAPA 18 GR1

Font: <http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=3007034>

EL CAMÍ DELS BONS HOMES

Figura 42: traça del camí dels Bons Homes en un mapa

Font: camidelsbonshomes.com

El Camí dels Bons Homes és un itinerari turístic que neix al Berguedà, concretament al santuari de Queralt i arriba fins a Arieja (França), al castell de Montsegur. Aquest sender d'entre 186 i 205 km de recorregut total ofereix la possibilitat de recórrer les rutes de migració que varen utilitzar els càtars o bons homes durant els segles XIII i XIV quan fugien de la persecució promoguda per l'Església catòlica i pel rei de França. El camí permet seguir les petjades del catarisme al llarg del Pirineu.

El Camí dels Bons Homes correspon al sender de gran recorregut numero 107 (GR107), que es pot recórrer a peu, a cavall i en la majoria dels trams en BTT. Cal destacar que existeix una variant del camí a la comarca del Solsonès, des de Gósol arribant fins al Santuari del Miracle (Riner), seguint el tram del GR1 sender històric. És una ruta que, a més a més de la història i les llegendes que hi han darrere, ressegueix territoris purament muntanyencs. Cal destacar el tram del Parc Natural protegit del Cadí-Moixeró.

El tram concret de la variant del Camí dels Bons Homes al Solsonès és el recorregut que aprofundiré, ja que la variant GR 7/1 passa pel municipi d'Odèn, i segons agents turístics i habitants del municipi són freqüents els practicants d'aquest gran recorregut. La distància de Solsona a Odèn per la variant del sender és de 22 km, en 7 hores de duració. Des d'Odèn s'arriba a Sant Llorenç de Morunys a través del GR1, en 4,5 hores i després de 20 km. La variant torna a connectar amb el recorregut principal a Gósol per Tuixent.

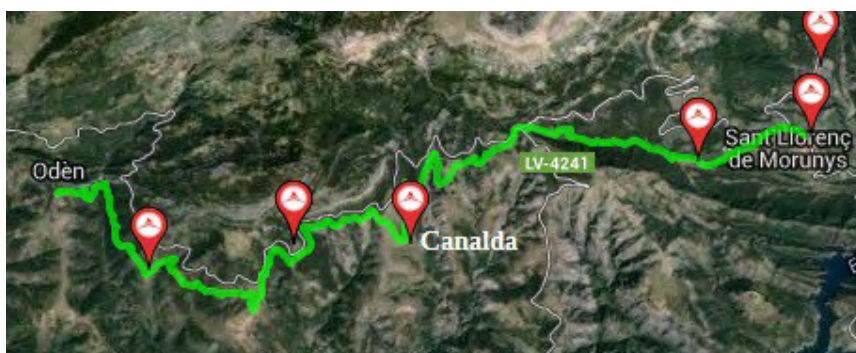
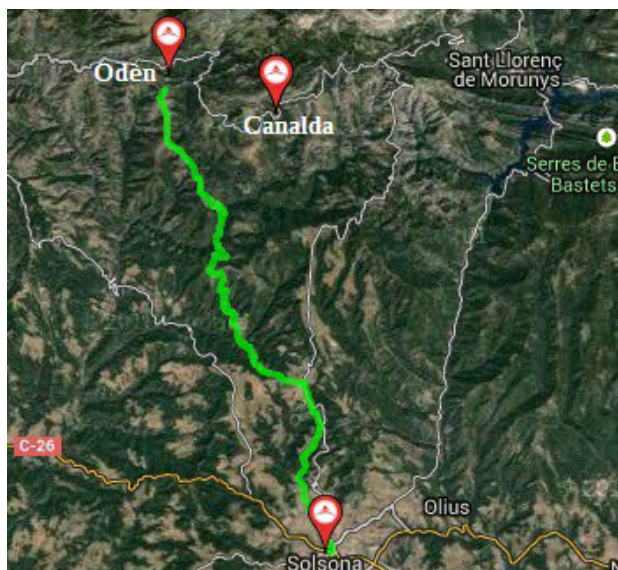

Figura 43: tram Solsona- Odèn

Figura 44: tram Odèn – Sant Llorenç de Morunys

Font: camidelsbonshomes.com

CAMINS DE PETIT RECORREGUT A ODÈN

Ruta de la Roca de Canalda

La ruta de la roca de Canalda és una ruta circular d'origen i destinació Canalda que permet vorejar tota la paret de conglomerat pel vessant sud. És una excursió de dues hores, d'intensitat còmoda i dificultat baixa. Durant ser quilòmetres es traça un recorregut per la Roca d'est a oest retornant a Canalda pel sender de gran recorregut GR1. Al llarg d'aquest recorregut es descobreixen antics elements patrimonials com són les Coves dels Moros, Ca la Rita o l'Espluga de Melera.

Puig-Arnau.

Figura 45: Ruta de la Roca de Canalda

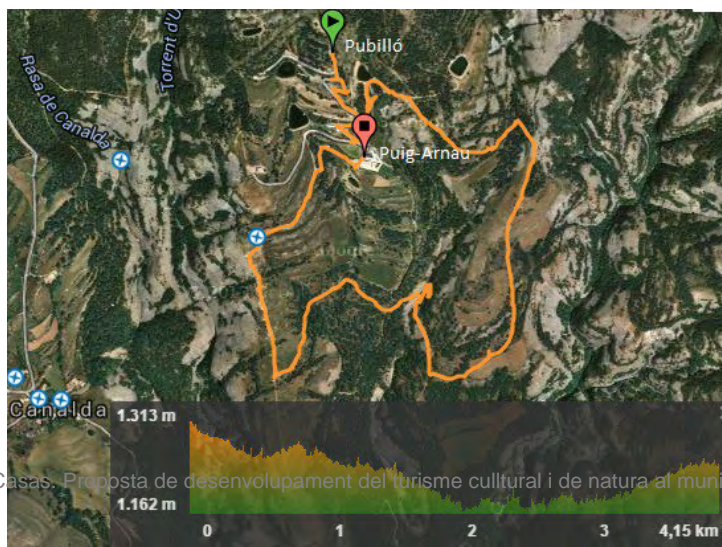
Font: <http://www.rutespirineus.cat/rutes/roca-de-canalda>

Volta per Puig-Arnau

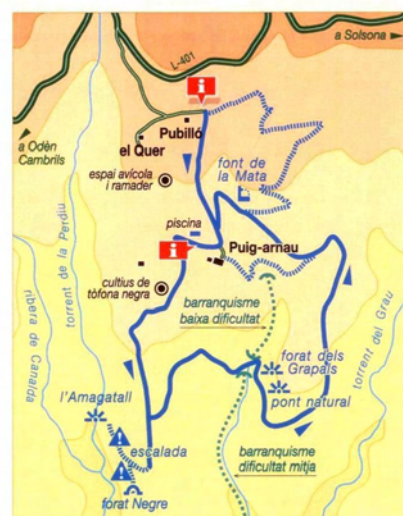
Pel voltant del poble rural de Puig-Arnau Pubilló hi ha la possibilitat de realitzar una ruta circular de quatre kilòmetres en una zona abundant en barrancs, forats i torrents. La dificultat és moderada i l'estona aproximada és d'una hora i mitja.

Figures 46 i 47: plànol i satèl·lit de la ruta per Puig-Arnau.

Font: <http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=2863785>

RUTES SENYALITZADES per la finca i voltants de Puig-arnau Pubilló

RUTA 2
Volta a Puig-arnau
Temps orientatiu sense parades / Tiempo orientativo / Orientative time

- 2** Ruta principal / Ruta principal / Main route
- !** Només per a caminants, certa dificultat / Sólo andando, cierta dificultad / Only by foot, some difficulty
- ▶** Sortida recomanada de la marca / Salida recomendada de la marca / Recommended exit
- ▶** Descens dels barrancs / Descenso de barrancos / Descent of ravines
- i** Informació / Información / Information
- ⚠** Avenc, cova / Sima, cueva / Hole, cave
- ☪** Font / Fuente / Source
- 🌈** Indret pintoresc / Lugar pintoresco / Colorful place
- ⚠** Cert risc / Cierta riesgo / Risk place

Prats de Canalda – Pedró dels Quatre Batlles – Prats de Canalda

La caminada bianual de Canalda, l'any 2012, va tenir lloc a l'extrem nord-est del municipi, la part més alpina. El punt de sortida i d'arribada és el Prat de Canalda, al nord de la L-401, on es pot gaudir d'una vistes espectaculars i d'un paisatge cent per cert d'alta muntanya. El recorregut és Prats de Canalda - Costa dels Prats - Prats de Bacies - Les Pedrusques - Pedró dels Quatre Batlles - Font de Vulturó - Coll de Tancalaporta - La Fratgina - Vall del Montnou - Prats de Canalda. El cim del Pedró és el més alt de tota la comarca. El recorregut és de 13,6 km en 4 hores, de dificultat senzilla.

Figura 48: Caminada de Canalda 2012. Font: <http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=3414405>

Sant Martí de Cavallera – Bon Pastor – Odèn – Sant Martí de Cavallera

Aquest petit recorregut va ser usat per la caminada popular de Canalda del 2014. El traçat és senzill, amb abundància i riquesa de vistes i flora, amb una durada de quasi cinc hores amb un recorregut de 15 km. S'inicia a la ermita de Sant Martí de Cavallera, al terme de Canalda i passa per Casa la Rat, Cal Cabanola, Cal Serna fins arribar a Cal Pastor, on el riu Odèn travessa el traçat. Arribant a Odèn i passant pels elements de patrimoni cultural com el Castell d'Odèn i l'església de Santa Cecília arribarem a Riulacó a través del GR1. Finalment, seguint el sender de gran recorregut tornarem al punt de sortida i d'arribada.

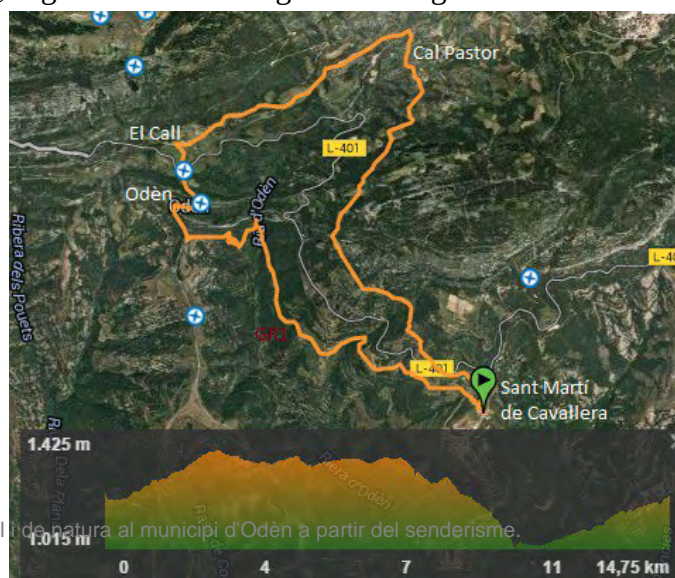

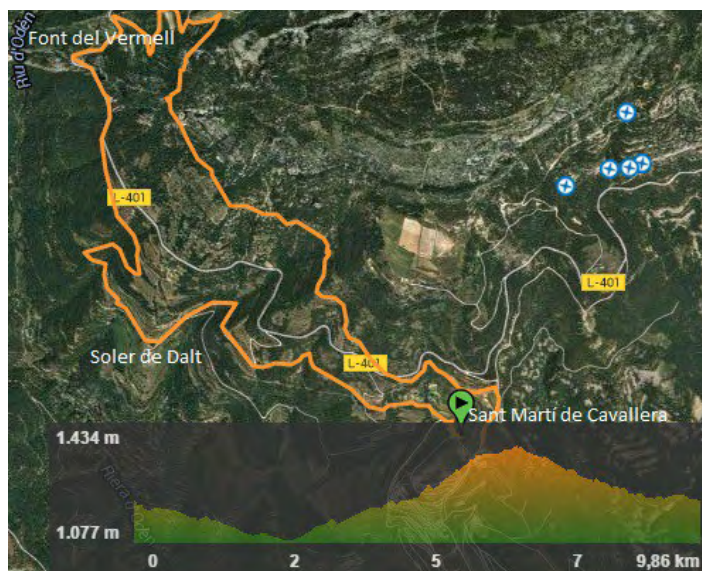
Figura 49: Caminada de Canalda 2014
Font: <http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=7845404>

RUTA CIRCULAR DE LA FONT DEL VERMELL

És una ruta de dificultat fàcil, d'uns 10 km i de menys de 3 hores de durada. Recorre el GR1 des de Sant Martí de Cavallera fins després del Soler de Dalt, on abans d'arribar a la vall de Riulacó la ruta s'ajunta amb la carretera L-401. A peu de carretera trobem la Font del Vermell, amb aigua natural i potable per refrescar-se. Més endavant agafarem una pista forestal per sobre la carretera que ens tornarà a portar al punt d'inici. La ruta és apta per tots els públics, sense desnivells sobtats ni pujades pronunciades.

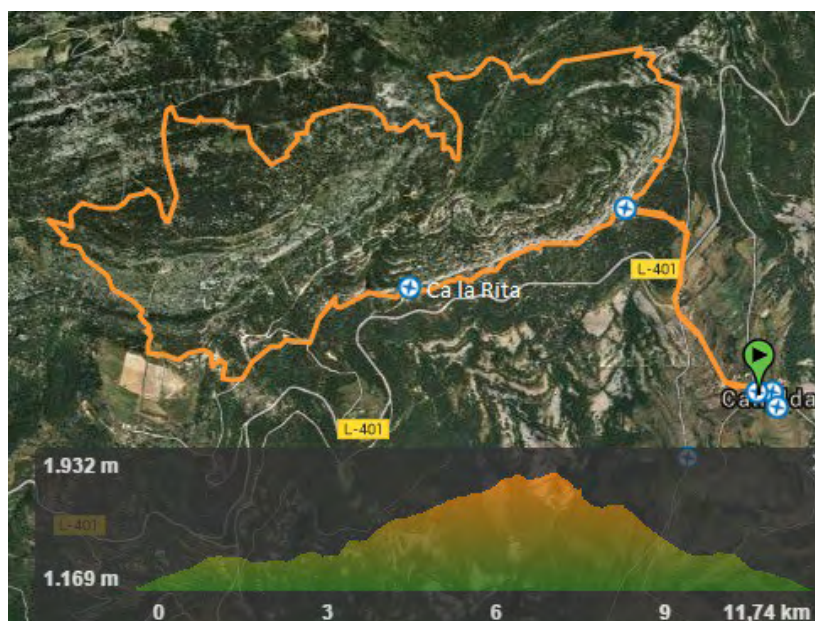
Figura 50: ruta de la font del Vermell

Font:<http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=7938295>

Ruta del Puig-Sobirà

Figura 51: ruta al volant del Puig-Sobirà

Font <http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=8441603>

En aquesta ruta descobrim el massís del Puig Sobirà (1923m) en un traçat circular de 12 km en 6 hores, amb trams de descens un xic complexos, però que combinat amb trossos de sender relativament senzills fan que la dificultat tècnica sigui moderada. Partint de Canalda, arribarem fins l'alçada de la L401, on començarem a rodejar la muntanya a la paret de Canalda. Passarem per la Collada dels Torns arribant als 1.900 metres d'altitud, farem el descens de l'Obaga dels Colls, dins del bosc de Canalda on trobarem una pista forestal que ens conduirà a la Cova dels Moros, ja força aprop de reprendre el sender cap a Canalda.

Volta al Tossal de Cambrils

A la part nord-occidental del municipi trobem el Tossal de Cambrils, un pic de 1.800 metres. Hi ha a disposició dels caminants una ruta de petit recorregut al voltant de la muntanya. El recorregut és circular, de 10,87 km i d'intensitat moderada, amb un desnivell de 1.500 metres. El primer tram és un camí forestal que arriba fins el Prat de Cordes, on hi ha una font. Seguirem pujant tenint la serra del Port del Comte a mà esquerra i el Tossal de Cambrils a mà dreta. A través de pistes ben senyalitzades, zones planeres i paisatges preciosos anirem rodejant el Tossal fins tornar arribar al punt de sortida. També es pot fer la ruta amb BTT o corrent.

Figura 52: Volta pel Tossal de Cambrils

Font: <http://es.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=4033238>

1.4 ELS AGENTS TURÍSTICS A ODÈN: SERVEIS I ACTIVITATS

EL CALL D'ODÈN

Localització: Al nord del castell d'Odèn, al terme d'Odèn, a peu de la carretera L-401, al km 27.

Web: www.elcall.org

Servei: El Call ofereix un servei de turisme rural ampli i variat, amb tres cases a la masia principal, les Planes situada al nord-est del municipi, el Racó de la Guita, molt a prop del mas principal i Palou, situada més cap al sud d'Odèn. El servei és ideal tan per grups de joves com per famílies amb quitxalla.

Figura 53: Mas principal del Call

Cita textual en l'entrevista:

«Jo tinc moltíssima fe en el turisme. Ha de portar llocs de treball. Fa temps aquesta casa queia a trossos i si s'ha salvat és gràcies al turisme. El poble: si no hi ha escola el poble està mort. Jo reivindico que sense escola no hi pot haver poble. El municipi hauria de lluitar per això. És tot una roda; comencem per obrir l'escola, llavors vindran llocs de treball i a partir d'aquí tot començara a rutllar»

Teresa Sala, mestressa del Call

Comentaris:

El Call porta molt anys oferint un servei d'agroturisme i es conegut a arreu del Solsonès.

CASA ESPUNYES

Localització: Al km 21 de la L-401, molt aprop de Cambrils, dins la petita agrupació de cases del Racó.

Web: www.casa-espunyes.com/

Servei: Casa Espunyes és un complex turístic format per dues cases independents, Espunyes Clàssic i Espunyes Confort. És tracta d'unes masies datades del segle XVII posteriorment restaurades i adequades pel turisme rural, situades a la vora de Cambrils. El negoci va enfocat a famílies i parelles que vulguin desconnectar de la rutina i gaudir de la tranquil·litat del territori natural.

Figura 54: vista de cal Espunyes des de la L-401

Cita textual en l'entrevista:

«Odèn ha de donar-se a conèixer! Hem quedat estancats dins del Solsonès i és important donar-se a conèixer fora la comarca. Falta molta informació d'Odèn, falta saber-se vendre. Al ser un poble que tota la vida ha viscut de l'agricultura i la ramaderia el turisme és com molt nou. Tot i així crec que el turisme és un futur totalment viable pel municipi.»

Sílvia Simon, propietària de Casa Espunyes

Comentaris:

Casa Espunyes té el plus d'estar localitzada en una vall on les vistes i la natura, en general, es mostren en la seva màxima expressió.

EL ZOO DEL PIRINEU

Localització: Al km 35,5 de la L-401 direcció Coll de Jou, en un trencant ben indicat a mà dreta.

Web: www.zoopirineu.com

Servei: El Zoològic del Pirineu ofereix des de 2014 un servei explicació d'espècies autòctones i exhibició de vol d'aus totalment enfocat cap a l'educació mediambiental. Està situat al peu de les parets de Canalda, dintre la zona PEIN Serres d'Odèn- Port del Comte, en una zona amb molt poc impacte antròpic i amb molta varietat de fauna. El servei està enfocat per a totes les edats.

Figura 55: La Stania durant una exhibició de vol.

Cita textual en l'entrevista:

«La majoria de gent aquí a Odèn són molt tranquils. Abans amb el boom econòmic no es va notar gaire i ara que hi ha crisi doncs tampoc. La gent està molt instal·lada vivint ruralment aquí al municipi. Nosaltres ens esforçarem al 100% per portar a gent aquí dalt. El turisme rural és de qualitat.»

Stania Kuspertova, propietària del Zoo

Comentaris:

El Zoo del Pirineu és un agent turístic totalment atractiu pel municipi d'Odèn. Tot i que només fa un any que està obert, ja ha portat molts visitants a la zona i es preveu un augment de l'activitat.

CA L'AGUSTÍ – CÀMPING LA COMELLA

Localització: Els dos agents es troben dins del poble de Cambrils, al nord-oest del municipi.

Web: www.calagusti.net // www.campinglacomella.net

Servei: Ca l'Agustí ofereix un servei de restaurant i de fonda per quedar-se a dormir a la casa. Està enfocat a tot tipus de clients, tan a visitants del municipi de llarga durada o als caminants que venen de pas. A més a més, la casa disposa de piscina i parc infantil. Els mateixos amos tenen el càmping La Comella, l'únic càmping del municipi. Es troba a 500 metres del restaurant i disposa de zona d'acampada, bar, zona per rulots i autocaravanes i bungalows.

Figura 56: vista panoràmica de cal Agustí (casa de to vermellós) i del càmping al fons de la vall.

Cita textual en l'entrevista:

«Aquí el problema és que ve la gent i no hi ha prou informació de les activitats que hi ha al seu entorn. S'ha de donar a conèixer ODÈN, no Solsona. Tot és Solsona. S'enfoca el turisme de la comarca en punts concrets com la ciutat de Solsona, la Vall de Lord. I si, aquestes zones estan molt ben senyalitzades, amb molts tríptics i molt plafons indicatius, però els altres territoris estan completament abandonats. Tu no trobes res d'informació d'Odèn ni aquí, ni a l'oficina d'informació i turisme ni a enlloc. Aquesta no-informació fa que la cosa no prosperi i ens haguem estancat. Un cop ens donem a conèixer i la gent tingui a l'abast informació del municipi tot començara a rutllar.»

Xavi Espuga, propietari de Ca l'Agusti

Comentaris: És un lloc habitual on caçadors, ciclistes i visitants i freqüenten durant esmorzars i dinars.

FONDA CASANOVA

Localització: A cambrils, al mig del poble, ben aprop de Ca l'Agustí.

Web: www.fondacasanova.com

Servei: Casanova és un petit hostel de Cambrils amb pensions per als visitants i restaurant. El complex disposa de 6 habitacions dobles i una de triple, i serveixen esmorzars, dinars i sopars de cuina tradicional i casolana.

Figura 57: exterior del bar fonda Casanova, a Cambrils.

Cita textual en l'entrevista:

«Odèn té moltes mancances no cobertes. Falta un mapa de la zona on t'indiqui on són les coses a visitar. Fins i tot només les carreteres per saber com anar i tornar. Faltar marcar rutes i relacionar-les amb l'exterior del municipi. Hi ha moltes coses que porten poca feina de fer i que millorarien molt el valor del municipi, com es el cas de les senyalitzacions del mirador de Serra-seca, per exemple, que és preciós. Falta especificar informació. S'ha fet, però es va perdrer i cal una nova posada en marxa en aquest aspecte. Cal ordenació»

Neus Muntada, treballadora de la fonda i resident de Cambrils

Comentaris:

El bar-fonda Casanova és el típic bar rústic de poblet, antic i inalterable al pas del temps.

LA BORDA DEL SALÍ

Localització: A la L-401, km 20, just abans d'arribar a Cambrils en un trencant indicat a l'esquerra.

Web: www.labordadelsali.com

Servei: La Borda del Salí és un complex centrat en el turisme rural que consta de dues cases (El Riu i Els Horts) amb capacitat de quatre persones per habitatge. Disposa d'instal·lacions excepcionals dotades de piscina climatitzada, barbacoa i jardí. Esta localitzat a la vora del parc de les salines de Cambrils.

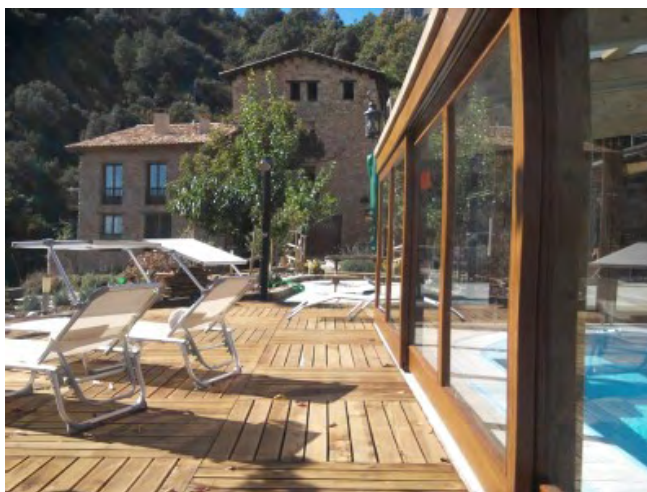

Figura 58: complex turístic de la Borda del Salí

Cita textual en l'entrevista:

«El senderisme anirà a més perquè cada dia agrada més. Hi ha racons que és impossible arribar-hi amb cotxe i que només s'hi arriba caminant, i solen agradar molt. A Odèn hi ha llocs molts macos»

«Hi ha poc senyal d'internet en algunes zones, però en general penso que encara s'han fet bastantes coses per Odèn tot i ser un municipi tan despoblat.»

Maria Rosa Bodoque, mestressa de la Borda del Salí.

Comentaris:

El complex és nou i de qualitat, tot aprofitant la reoberta de les salines.

POBLE RURAL PUIG-ARNAU PUBILLÓ

Localització: A la L-401, direcció Coll de Nargó trobem un trencant a l'esquerra que ens indica el complex turístic, al km 39.

Web: www.canaldaagraturisme.com

Servei: El poble rural disposa de 90 places repartides en 12 masies, amb capacitats des de 4 fins 22 persones. Està situat dins d'una finca de 250 ha i la finca disposa de piscina coberta climatitzada, diverses fonts, camps de futbol, de volei, de bàdminton, també hi ha una bassa on fer caiac, una via ferrada, vies d'escalada, etc. és ideals tan per famílies i grups com per organitzar-hi festes, mítings i casaments.

Figura 59: casa rural al poble de Puig-Arnau Pubilló

Cita textual en l'entrevista:

«Hi ha molta feina a fer, però sempre és el mateix problema, no hi ha prou pressupost per destinar-lo a això. Cal un manteniment de les rutes, senyalitzar-les bé, constar i fer acte de presència en portals especialitzats sobre turisme i senderisme, etc.»

«Odèn ha d'anar lligat a Solsona i al Solsonès en general. Com més petit ets menys força tens. Odèn si que té singularitats molt boniques com el Zoo o les Salines, però si es volen fer rutes hem de treballar amb els altres municipis, s'ha de treballar conjuntament. Cal vendre el Solsonès i no vendre Odèn sol.»

Dolors Garrigasait Colomers, propietària del poble rural.

Comentaris:

És un complex de luxe en quant a la qualitat del servei ofert, sense marxar-se molt de preu.

CAL JAUMET

Localització: A la LV-4011, a uns 400 metres passat el Castell de Cambrils trobem indicada la casa a mà dreta.

Web: www.caljaumet.com

Servei: La casa rural disposa de tots els equipaments necessaris com cuina, llar de foc, calefacció, connexió Wi-Fi, piscina, barbacoa, etc. té una superfície de 120 m², amb una capacitat màxima de 8 persones.

Figura 60: casa rural cal Jaumet

CENTRE DE NATURA ODÈN

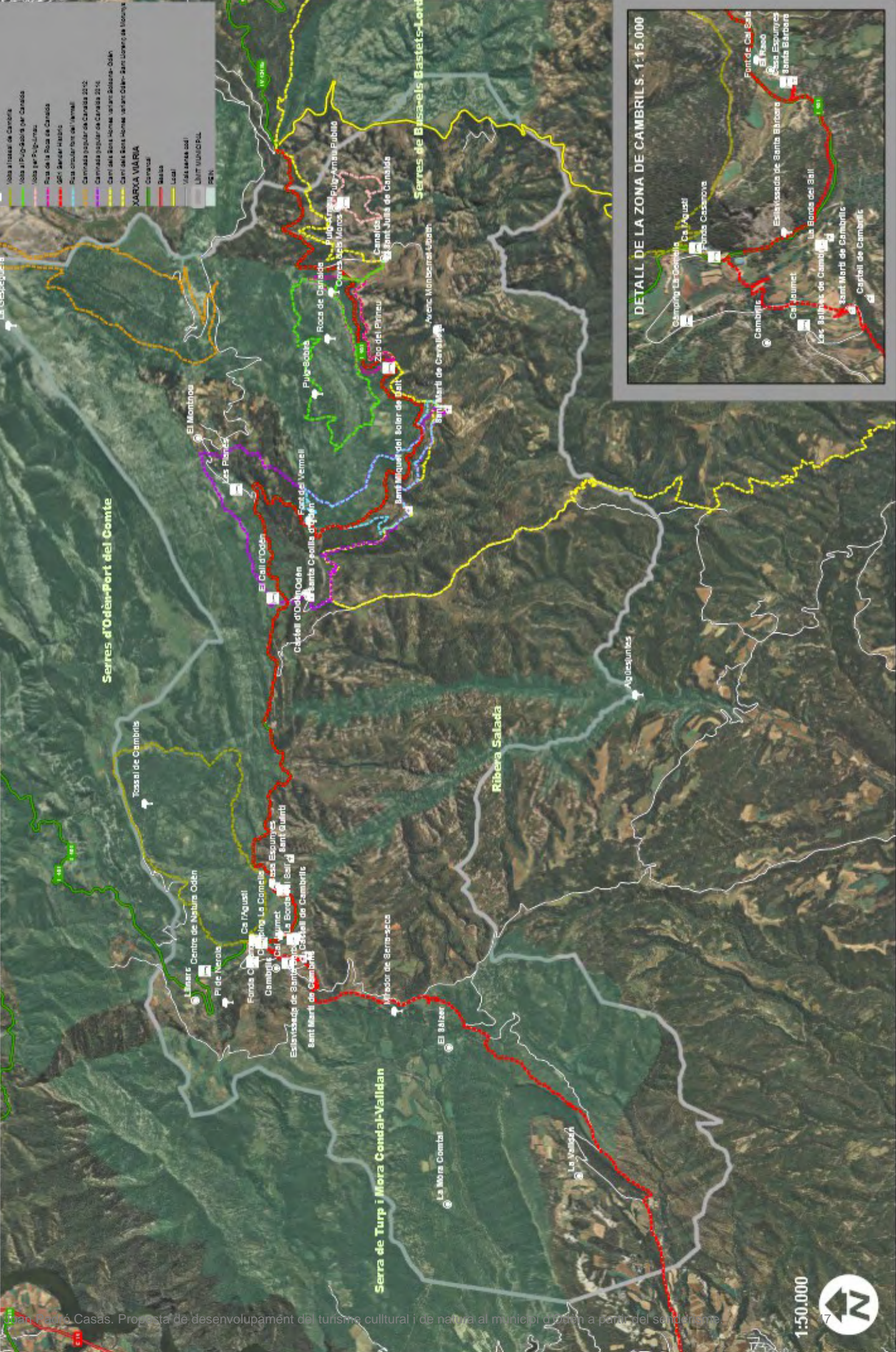
Localització: A la L-401, al km 18,8 entre el nucli de Cambrils i Llinars.

Web: www.centrenatura.net

Servei: és un servei educatiu promogut pel propi municipi d'Odèn. En aquests moments s'ha tret a concurs la seva gestió conjuntament amb el Salí. Des del Centre de Natura d'Odèn, al llarg de la seva història, s'han dut a terme diferents activitats destinades a grups, famílies i estudiants de primària i secundària. Actualment segueix en marxa en organitzar i programar activitats de síntesi per a grups escolars.

Figura 61: identificació de recursos serveis turístics Al municipi d'Odèn. Font: elaboració pròpia.

IDENTIFICACIÓ DE RECURSOS I SERVEIS TURÍSTICS

1:50.000

DETALL DE LA ZONA DE CAMBRILS. 1:15.000

1.6 CONCLUSIONS DEL DIAGNÒSTIC: DIFICULTATS I POTENCIALITATS

Anàlisi DAFO

	FORTALESES	DEBILITATS
Anàlisi INTERN	<ul style="list-style-type: none"> - Paisatge de muntanya atractiu. - Riquesa del patrimoni cultural. - Singularitat del Salí. - Ampli catàleg de fauna autòctona. - Gran varietat de flora (4 estatges). - Manteniment de les activitats rurals tradicionals. - Àmplia xarxa de camins aptes pel senderisme. 	<ul style="list-style-type: none"> - Debilitat demogràfica. - Manca d'una escola que ajudi a consolidar la població del municipi. - Necessitat de millorar la xarxa viària. - Manca d'informació. - Deficiències en camins i senders. - Despoblament - Èxode rural.
	OPORTUNITATS	AMENACES
Anàlisi EXTERN	<ul style="list-style-type: none"> - Proximitat d'espais d'interès natural (Muntanya d'Alinyà). - Proximitat de l'estació d'Esquí del Port del Comte. - Tendència a l'increment de la pràctica de senderisme i altres activitats de lleure a la muntanya. - Augment del turisme rural. 	<ul style="list-style-type: none"> - Competència d'altres territoris més ben organitzats. - Limitades inversions del sector públic. - Tendència a la limitació en les polítiques de desenvolupament rural i de suport als municipis de muntanya.

Quadre 2. Font: elaboració pròpia

Després d'haver analitzat el municipi d'Odèn des de la perspectiva del desenvolupament del turisme i, en concret, de la pràctica del senderisme, podem concloure el diagnòstic del punt de partida considerant que el territori estudiat té moltes possibilitats per promoure i treure molt més profit de la pràctica del senderisme i altres modalitats de turisme actiu i de muntanya, en base a un model de desenvolupament sostenible, que sigui respectuós amb els recursos naturals i culturals i amb els valors del paisatge. Es tracta d'un municipi amb problemes de despoblament, però que conserva la fisonomia del paisatge rural de muntanya, al bell mig del Prepirineu. Disposa d'equipaments i serveis turístics que estan apostant per oferir als turistes una experiència de qualitat, basada en la descoberta dels valors del territori. Donada l'extensió del territori i l'oferta turística existent, no hi ha cap perill de sobrepassar la capacitat de càrrega del territori. Es tracta d'un territori on és possible gaudir dels valors de la natura i del paisatge amb pau i tranquil·litat.

Amb aquestes circumstàncies es posa de manifest que el municipi d'Odèn pot reivindicar-se i tenir un paper més important com a paradís natural per davant de tot, i saber promocionar-se a partir de la riquesa que posseeix en quant a patrimoni natural i paisatge de muntanya. El fet de ser un territori tan poc transformat per l'acció antròpica brinda un món d'oportunitats a una proposta viable de turisme de muntanya i d'oasis natural desconnectat de la rutina dels seus visitants. Darrere d'això, però, hi ha d'haver un esforç de planificació i de millora i un treball a dur a terme, acompanyat d'una sèrie de debilitats a combatre. Un zona tan despoblada i tan rural com és el municipi d'Odèn va acompanyada d'una desconeixença per part de molts, de poca inversió en el territori i de deficiències en quant a camins i infraestructures.

En un context d'un augment progressiu del senderisme i d'auge en turisme rural, tan de famílies i parelles com en grups de jovent, Odèn ha de millorar l'adequació de la seva xarxa de camins i ha de donar-se a conèixer fora del seu territori a partir d'informació virtual i xarxes socials per sobre de tot, essent la via per arribar a un sector més elevat de persones. Vàries iniciatives dedicades al turisme rural ja s'han implantat al municipi veient-ho com una proposta viable i amb futur. Falta, doncs, millorar la comunicació per arribar a nous públics i donar a conèixer les excel·lències d'Odèn que no són poques. Un cop es decideixi invertir més en quant a millorar les senyalitzacions, l'estat dels senders, la xarxa viària i es consolidi el turisme sostenible com a puntal en l'economia del municipi, el desenvolupament d'Odèn com a destí privilegiat del senderisme podrà ser un fet real.

2 – DEFINICIÓ DEL PROJECTE

2.1- IDENTIFICACIÓ DELS PUBLICS DESTINATARIS

Després de l'anàlisi detallat i diagnòstic del municipi d'Odèn podem identificar-ne el perfil de visitants el qual ha d'encarar-se el projecte turístic basat en el senderisme i en el turisme de natura.

Primerament, tenim un mercat ampli i productiu de **turisme rural** al municipi, on em pogut comprovar que els visitants que fan ús d'aquest servei són famílies amb nens principalment, que busquen estades tranquil·les en què pugin descansar i desconnectar de la rutina en un ambient rural i de qualitat paisatgística. També fan ús d'aquest servei parelles i grups d'amics que busquen uns dies d'oci a la natura. El criteri fonamental és l'elecció d'un allotjament rural que tingui encant i autenticitat i Odèn compleix amb nota aquests requisit.

En segon terme, Odèn disposa d'una **turisme actiu de natura** dut a terme majoritàriament per senderistes i ciclistes. Les estades d'aquests són ben diferents a les dels primers, ja que aquests són visitants de pas, que es dediquen a resseguir senders i camins pel territori fent parada als allotjaments per pernoctar tan sols una nit. També inclourem en aquest grup als escaladors i espeleòlegs que venen a Odèn a gaudir de les nombroses vies ferrades i coves que es troben en el relleu abrupte de conglomerat del municipi. Una altra causa de visitants al municipi és la pràctica d'esports d'aventura, on en podríem destacar el barranquisme.

El tercer grup de destinataris són els relacionats amb les **activitats de temporada**. Al ser un territori purament natural hi ha activitat de caça, a més a més d'una forta temporada de bolets durant la tardor. A l'hivern, Odèn es veu recompensat per la visita de nombrosos esquiadors, ja que l'estació d'esquí el Port del Comte queda ben a prop i alguns visitants fan l'opció d'instal·lar-se a Odèn durant la seva estada.

Per concloure d'identificació de públics destinataris cal citar que un nombre important d'escoles de territoris propers com Organyà, Oliana o Solsona destinen **activitats escolars** de treball de camp i síntesi a Odèn, on els nens poden aprendre mitjançant el treball directe amb la natura.

2.2- PLANTEJAMENT D'OBJECTIUS I PROPOSTA ESTRATÈGICA

Un cop identificats els públics destinataris del turisme i activitats al terme municipal d'Odèn, cal definir uns objectius i una visió estratègica del projecte, que ens ha de permetre canalitzar les diferents accions i mesures que caldrà dur a terme per a la consecució dels esmentats objectius.

Tenint en compte les conclusions del diagnòstic de partida, ens adonem que el principal valor del municipi d'Odèn, al nord del Solsonès, des del punt de vista de les opcions per al desenvolupament sostenible del territori, és la riquesa del seu patrimoni natural: es tracta d'un lloc molt atractiu per a totes aquelles persones amants de la natura i que tenen a la seva disposició múltiples opcions per realitzar excursions i caminades, fer barranquisme, escalada, espeleologia, gaudir de la fauna i la flora, visitar vestigis del passat... En definitiva, Odèn pot ser considerat **PARADÍS DEL TURISME DE MUNTANYA**, ubicat en el Prepirineu central, ben comunicat amb Barcelona. Un indret molt poc poblat, en un territori que conserva un paisatge ancestral i que, a més, disposa d'una bona infraestructura turística per acollir als amants de diferents modalitats d'oci i turisme de muntanya.

Així doncs, com a **objectiu central** de la proposta és dissenyar una estratègia de desenvolupament del turisme rural i actiu i de promoció del patrimoni natural i cultural local per potenciar el municipi d'Odèn com a paradís del turisme de muntanya. Aquest paradís l'entenem com un destí privilegiat de muntanya, proper a Barcelona, que concentra múltiples possibilitats per gaudir de la natura i practicar experiències d'oci actiu, tot descobrint les formes de vida tradicional del Prepirineu.

A partir de l'objectiu i de la visió estratègica que hem descrit, proposem establir quatre fronts d'actuació que ens permeten englobar els objectius específics. Són quatre apartats que ens permetran organitzar les línies bàsiques de treball. Dels diferents objectius específics se'n derivaran finalment les mesures i accions concretes que es proposaran per tal que aquest Paradís del Turisme de Muntanya esdevingui una realitat. En el quadre següent es mostra com quedarien articulats les diferents objectius, agrupats en els quatre apartats que ens serviran per detallar els aspectes fonamentals on ens cal actuar, que es detallaran en la tercera part del treball:

ODÈN PARADÍS DEL TURISME DE MUNTANYA

OBJECTIU CENTRAL	VISIÓ ESTRATÈGICA
<p>Dissenyar una estratègia de desenvolupament del turisme rural i actiu i de promoció del patrimoni natural i cultural local per potenciar el municipi d'Odèn com a centre del turisme de muntanya.</p>	<p>Posicionant Odèn com un destí privilegiat de muntanya, proper a Barcelona, que concentra múltiples possibilitats per gaudir de la natura i practicar experiències d'oci actiu, tot descobrint les formes de vida tradicional del Prepirineu.</p>

FRONTS D'ACTUACIÓ

INFRAESTRUCTURES I LOGÍSTICA	COMUNICACIÓ I COMERCIALIZACIÓ	GESTIÓ TURÍSTICA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Senyalització d'indrets d'interès turístic, carreteres i camins. ▪ Millorar el contingut de la senyalització del patrimoni arquitectònic i cultural ▪ Millorar i promoure el manteniment de camins i senders. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Difusió de les rutes. ▪ Mesures de captació de nous turistes. ▪ Creació i comercialització de paquets turístics. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Optar pel treball en xarxa dels diferents agents implicats. ▪ Coordinació amb la comarca.

Quadre 3. Font: elaboració pròpia

3. CONCRECIÓ DE LES ACTUACIONS

Un cop definit el projecte a partir de l'anàlisi i diagnòstic del punt de partida, cal detallar un seguit d'actuacions que es preveuen realitzar al municipi d'Odèn. Tal i com s'ha explicat en el punt anterior, aquestes actuacions estan estructurades per unes línies estratègiques que agrupen tres fronts d'actuació en infraestructures i logística; comunicació i comercialització de productes; i gestió turística. De cada actuació se'n fa explícita una descripció, els objectius que es pretenen assolir amb la implementació de l'acció, les tasques que la posada en funcionament de l'acció comportarà realitzar i un pressupost d'execució orientatiu.

3.1 – FRONT D'ACTUACIÓ EN INFRAESTRUCTURES I LOGÍSTICA

SENYALITZACIÓ D'INDRETS D'INTERÈS TURÍSTIC, CARRETERES I CAMINS

Odèn és un territori amb una senyalització deficient; no està actualitzada; es superposen diferents senyalitzacions; no és clarificadora per als turistes. És important dur a terme aquesta actuació tant per senyalitzar els pocs i menuts nuclis urbans com per senyalitzar la resta del terme municipal i, en concret, les carreteres, camins i senders, ja que aquestes infraestructures han de ser un recurs i un reclam turístic important degut a la bellesa dels paisatges que recorren. A més a més són espais on en molts casos s'hi desenvolupen activitats de senderisme, de BTT o trekking. Així, doncs, proposem fer l'estudi d'una senyalització que sigui útil per posar en valor el patrimoni natural i cultural i que permeti millorar la circulació i mobilitat dels turistes per les zones més desconegudes d'Odèn, alhora que millori la imatge de destí turístic de qualitat.

Objectius

- Facilitar el trànsit de turistes per l'àmbit rural d'Odèn.
- Millorar la imatge, a través de la senyalització, com a destí turístic de qualitat.

Tasques

1. Inventari dels espais a senyalitzar.
2. Proposta dels llocs d'ubicació dels senyals.
3. Proposta de senyalització, a nivell de disseny dels senyals i d'execució sobre el territori, d'acord amb les normes i criteris establerts, en cada cas.

En relació a aquest aspecte, cal afegir que el municipi d'Odèn disposa d'una quantitat notable de plafons informatius sobre la flora, la fauna, els espais protegits, les rutes de gran recorregut i altres elements del patrimoni de la zona. Tot i així, alguns d'aquests es troben en mal estat i necessiten un recanvi, com és el cas del plafó informatiu del mirador de Serra-seca (fig. 62), per exemple.

Figura 62: exemple de senyal (45 x 20 cm. suport + placa retolada)

Figura 63: exemple de plafó informatiu (plafó de planxa d'alumini de 135 x 135 cm amb dos suports de fusta)

Figura 64: plafó informatiu totalment desgastat al mirador de Serra-seca (1.234 m.). Font: fotografia pròpia

MILLORAR EL CONTINGUT DE LA SENYALITZACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC I CULTURAL

Odèn disposa d'un patrimoni arquitectònic destacable tant des d'un punt de vista històric i cultural com des d'un punt de vista de l'interès turístic que pot desvetllar. Dóna caràcter i personalitat al territori, tenint en compte que estem parlant d'un paisatge carregat d'història. Per tant, és important donar-li el valor que és mereix i mostrar-lo als visitants com a reflex d'un territori ancestral, on hi ha rastres del passat ben interessants. Així doncs, es proposa de fer un esforç per inventariar i catalogar els diferents recursos arquitectònics (punt 1.2 del treball) i posar-los en valor, promocionar-los com a recurs turístic que complementen i enriqueixen els elements de la natura. D'aquesta manera, es millora l'oferta turística i es complementen els altres atractius del municipi.

Després del treball de camp realitzat a Odèn hem constatat que, tal i com mostra la següent fotografia (fig. 63), totes les ermites i esglésies del municipi disposen d'una placa d'informació on s'hi especifica el municipi, el nom de l'edificació, el segle en què ha estat construïda i l'estil en el qual pertany. Això és un bon punt de partida. Tot i així, la senyalització del patrimoni cultural d'Odèn és insuficient. Cal augmentar i millorar la informació sobre la ubicació del patrimoni arquitectònic a les carreteres i als camins dels municipi per tal de que el visitant sigui conscient dels elements que té al voltant, a on es troben i a quan es trobem de la seva posició.

Figura 65: placa d'informació de l'església de Sant Miquel del Soler de Dalt. Font: fotografia pròpia

Objectius

- Posar en valor el patrimoni arquitectònic.
- Diversificar l'oferta cultural i turística.

Tasques

1. Completar i millorar la informació per a una millor difusió del patrimoni arquitectònic del municipi.
2. Instal·lar, progressivament, senyalitzacions a carreteres i camins on s'hi especifiqui la direcció i la distància en que es troba l'església, ermita o castell.
3. Aprofitar la senyalització patrimonial per promoure visites guiades i activitats que tinguin en compte el passat històric i els elements arquitectònics del municipi.

MILLORAR I PROMOURE EL MANTENIMENT DE CAMINS I SENDERS

Després de tractar el problema de la manca de senyalització del municipi cal centrar-se en els camins i senders que recorren Odèn ja que són la base fonamental del senderisme i una potencialitat vital de la zona. El fet de trobar-se en ple sotabosc o enmig d'una vall obliguen a un manteniment mínimament constant, cosa que no s'ha dut a terme i avui dia es fa complicat recórrer algun tram de GR sense topar-se amb un arbre entravessat al mig del pas o una esllavissada de pedres que complica el camí. Cal, doncs, millorar i promoure el manteniment d'aquests senders perquè el senderisme pugi portar activitat turística al municipi.

Objectius

- Dotar el territori d'una xarxa de camins i senders ben senyalitzats i amb un bon manteniment.
- Potenciar el senderisme a Odèn, juntament amb el BTT i altres activitats de lleure actiu.
- Potenciar i dinamitzar els serveis turístics del territori, en conseqüència.

Tasques

1. Promoure la millora i impulsar els treballs de manteniment per tal d'aconseguir que la xarxa fonamental de camins i senders d'Odèn, que conformen les rutes i itineraris senyalitzats, estiguin en bones condicions.

Figura 66: fotografia d'un pi trencat tallant el pas al tram 16 del GR1 (Sant Llorenç de Morunys – Sant Martí de Cavallera).

Font: fotografia pròpia

3.2– FRONTS D'ACTUACIÓ EN COMUNICACIÓ I COMERCIALITZACIÓ

DIFUSIÓ DE LES RUTES

Odèn disposa d'una xarxa nombrosa de camins i senders pels boscos i prats del seu territori. Un bon indicador de la important pràctica de senderisme al terme és el portal cibernètic wikiloc, una web que permet enregistrar la ruta que segueixes amb el telèfon mòbil i després veure-la georeferenciada en un mapa de la zona, amb dades addicionals com la distància completada, el metres de desnivell o l'estona e realitzar-ho. En aquesta pàgina web cercant rutes per nom de Canalda o Odèn el resultat de la recerca són centenars de rutes enregistrades via GPS per diferents senderistes al municipi i penjades a la web posteriorment. Per fer tot aquesta informació de rutes georeferenciades d'Odèn, cal unes actuacions de prioritització, d'ordenació de la informació i de difusió d'aquestes rutes a Internet, mitjans de comunicació i xarxes socials, per tal d'arribar a un major públic i per donar a conèixer el paradís de senders i natura que és el municipi d'Odèn.

Avui dia, però, tenir presència a Internet i en xarxes socials provoca que d'informació i la proposta arribi a un gran nombre de cibernetes. És important incorporar-se a portals i xarxes socials adequades i assenyalades, on hi freqüenti el públic turista que volen captar.

Objectius

- Disposar d'informació de geolocalització de les rutes a l'abast dels usuaris interessats.
- Potenciar i dinamitzar el senderisme a Odèn, juntament amb el BTT.
- Dotar el municipi de rutes consultables via smartphone i via web, seguint les tendències de desenvolupament i innovació tecnològica actuals.

Tasques

1. Seleccionar, ordenar, i donar a conèixer les rutes i senders, sobretot les de petit recorregut.
2. Disposar d'una web específica dedicada a la promoció del turisme, el patrimoni i el paisatge d'Odèn, alhora que s'assegura una presència destacada de la informació de les rutes en els portals turístics del Solsonès, del Patronat de Turisme de Lleida i de l'Agència Catalana de Turisme.
3. Fer difusió de les rutes temàtiques a través de material gràfic, web, mitjans de comunicació, xarxes socials, etc
4. Crear material de difusió específic per als diferents tipus de turistes que volem captar..

senderisme (Rutes senderisme a Espanya → Catalunya → Canalda)

Canalda, Salt de la Perdiu, Font de Pallerols, Cap de la Roca de Canalda, Ca la Rita, Canalda 59

[Afegir a preferits](#)
[Fes la teva valoració](#)
[Descarrega](#)
[Comparteix](#)

Vista: 1220 vegades, descarregada 46 vegades

a prop de Canalda, Catalunya (Espanya)

IBP index: 72

Dificultat tècnica:
 ● Moderat
 Temps:
 2 hores 45 minuts

Figura 67: Exemple de ruta per Canalda al portal wikiloc.

MESURES DE CAPTACIÓ DE NOUS TURISTES

Amb el turisme de muntanya en creixement i amb un nombre de visitants a la comarca en augment any rere any, Odèn ha de convertir aquest segment de turistes inquiets per descobrir patrimoni cultural i interessats en fer turisme de natura en prioritat. Cal abastar el màxim de públic objectiu que pot tenir a l'abast, fàcilment seduïble a través d'accions directes i sense massa cost econòmic. A més, és evident que el turisme prepirinenc i de muntanya reclama cada cop més i millor oferta complementària per millorar la seva pròpia competitivitat turística. L'arribada i l'augment de nous turistes seria, també, un altaveu per difondre a través del boca/orella els atractius d'Odèn. Per captar nous visitants cal disposar d'informació de mitjans de comunicació online, offline i de portals especialitzats de viatges. Aquesta informació cal que la tinguem segmentada per tipus de públic (turisme actiu, turisme cultural, famílies, sèniors...).

Alhora també caldrà disposar d'una bona base de dades d'imatges i vídeos, relacionats amb el paisatge i els recursos naturals i culturals del municipi i amb els productes i activitats que s'ofereixen al terme d'Odèn. Això permet renovar les imatges que es penjin a la web i també oferir

imatges a operadors turístics, bloggers, portals, etc...

Per altra banda, és imprescindible disposar d'un bon portafolis de productes i serveis on estiguin recollides totes les propostes i experiències que ofereixen els agents turístics del territori i que afecten el municipi d'Odèn. Aquest portafolis de productes cal gestionar-lo adequadament: tenir disponible a través d'Internet, donar-lo a conèixer a través de xarxes socials i fer-ne promoció en totes les campanyes i accions que es puguin dur a terme amb el suport i recolzament del Patronat de Turisme del Solsonès, del Patronat de Turisme de les Terres de Lleida i de l'Agència Catalana de Turisme.

En la captació de nous turistes caldrà diferenciar clarament les accions a dur a terme orientades al turisme interior de Catalunya i al turisme internacional. Per a les accions encaminades al turisme internacional caldrà disposar del portafolis de productes en idiomes i assumir que caldrà treballar amb operadors turístics molt especialitzats, per als que caldrà preparar propostes molt personalitzades. Al respecte cal tenir en compte l'experiència de la xarxa de senders Itinerànnia – www.itinerannia.net - (Ripollès, Garrotxa, Alt Empordà), basada en el model suís, que estar aconseguint captar senderistes de diversos països europeus.

Objectius

- Apropar i difondre els recursos d'Odèn als turistes de muntanya.
- Augmentar el turisme a la comarca i sobretot a Odèn.
- Captar visitants internacionals.

Tasques

1. Analitzar els resultats dels estudis de mercat que s'han dut a terme a la comarca i a altres zones del Pirineu i Prepirineu per decidir com captar clients.
2. Elaborar un banc d'imatges turístiques d'Odèn
3. Elaborar un portafoli de productes i serveis turístics d'Odèn
4. Difondre els materials editats pels diferents mitjans i campanyes de promoció turística, d'acord amb Turisme del Solsonès, Patronat de Turisme de les Terres de Lleida i Agència Catalana de Turisme.

CREACIÓ I COMERCIALIZACIÓ DE PAQUETS TURÍSTICS

Vinculat amb l'elaboració del portafoli de productes, cal treballar per promoure la creació de paquets turístics per tal que estructurin i defineixin l'oferta turística d'Odèn i per mostrar una imatge de territori madur i de qualitat. És important que aquests paquets turístics es creïn i es comercialitzin en col·laboració amb els agents turístics del municipi ja que la implicació de tots plegats permetrà crear i ampliar l'oferta a mes a mes de democratitzar la competència fent que tot el sector en surti beneficiat.

Odèn és un territori amb un potencial turístic enorme, un potencial, però, que cal estructurar i ordenar per tal que pugui lluir amb tot el seu esplendor. La natura, els elements arquitectònics, la cultura, les tradicions i la gastronomia són recursos importants però cal que siguin posats en valor a partir d'ofertes i paquets turístics tancats que evitin la dispersió dels visitants. Actualment l'oferta turística estructurada a Odèn és molt minsa, el fet de no tenir paquets turístics pot fer que el visitant no acabi de conèixer bé el territori ni les possibilitats ni els recursos turístics que té. Aquest és un fet que es vol evitar mitjançant la creació – i posteriorment la comercialització- de productes turístics. Així doncs, cal actuar davant la necessitat que hi ha de crear una oferta sòlida i ben definida que defineixi clarament Odèn com a destí turístic i que posi en valor tot el seu potencial.

A l'hora de treballar aquests paquets turístics caldrà tenir en compte la necessitat de crear ofertes atractives. Avui en dia l'oferta és molt àmplia i cal ser original i oferir serveis de qualitat per tal de ser competitiu. Cal fer ofertes que s'ajustin a diferents necessitats i gustos perquè el tipus de visitant rep Odèn és de característiques variables i es necessari fer una oferta adequada a diferents tipologies de turistes.

Una vegada elaborat els paquets turístics caldrà començar a fer la seva comercialització seguint els següents passos:

1. Identificació de les característiques bàsiques del nostre mercat turístic.
2. Determinació de les estratègies de comercialització a partir del comportament de l'oferta i la demanda.
3. Establir els mitjans i els canals de difusió dels productes.
4. Comercialització i promoció dels productes turístics dissenyats.

Objectius

Implicar els agents turístics del territori en l'elaboració i gestió de l'oferta turística.

Promoure una oferta d'experiències atractives per als amants del turisme de muntanya i paisatge.

Convertir Odèn en un destí turístic d'interès a nivell paisatgístic, cultural i natural.

Posar en contacte els operadors especialitzats amb les empreses locals que ofereixen serveis turístics .

Tasques

1. Creació de paquets turístics a partir dels recursos i de la disponibilitat i voluntat dels agents turístics del territori.
2. Accions de comunicació i comercialització dels paquets turístics.

3.3 – FRONTS D'ACTUACIÓ EN GESTIÓ TURÍSTICA

OPTAR PEL TREBALL EN XARXA DELS DIFERENTS AGENTS IMPLICATS

Els diferents agents turístics del territori han d'entendre que no són competidors sinó aliats, i que la competència són altres territoris de muntanya que puguin oferir unes millors experiències als turistes potencials. Per tant, és important que actuïn de forma coordinada. Cal treballar conjuntament l'estratègia turística del municipi i asseure's tots a la mateixa taula, conjuntament amb l'ajuntament d'Odèn, a l'hora de tirar endavant les diferents accions que es plantegen. Cal compartir les necessitats del sector, que en diversos casos, hem recollit en les entrevistes als agents turístics, veure les eines que hi pot posar l'administració local i treballar conjuntament.

També és important que els agents turístics es posin d'acord en la recollida d'informació sobre l'activitat turística. Aquesta informació els permetrà disposar d'indicadors per analitzar la marxa del sector. Els indicadors que convindria tenir són els següents:

- Ocupació dels establiments turístics
- Nombre de participants en les caminades i altres activitats i esdeveniments turístics a Odèn.
- Nombre d'usuaris dels senders i itineraris turístics.
- Visitants i usuaris dels centres turístics: Salí de Cambrils, Zoo del Pirineu, Centre de Natura.

Objectius

Millorar la comunicació i coordinació entre els diferents agents del municipi implicats en el desenvolupament local.

Disposar d'informació i d'indicadors que ajudin a millorar la planificació turística.

Tasques

Crea una taula de treball estable en l'àmbit turístic a nivell local.

COORDINACIÓ TURÍSTICA AMB LA COMARCA

Des del punt de vista turístic i de captació del màxim nombre de públic, entenem que es bo que Odèn s'obri a propostes d'actuació que sobrepassin les seves fronteres municipals. És evident que el turista quan està visitant paratges entén el territori com un tot i per tan és bo programar actuacions que ens acostin a territoris veïns i no pas que ens separin, actuacions que ajudaran a reforçar tan el poder d'atracció d'Odèn com el de totes les parts implicades, ja sigui Solsona, o qualsevol indret proper.

Per aconseguir-ho caldrà definir quines són les accions que es poden emprendre de manera compartida per tal que el poder d'atracció turística del conjunt de municipis es vegi incrementat. A partir d'aquesta coordinació, caldrà organització i compromís per tal de vendre bé el Solsonès des de Solsona i que municipis com Odèn en surtin beneficiats.

Aquest fet comporta una col·laboració molt intensa a nivell comarcal, participant activament en el Patronat Comarcal de Turisme del Solsonès; en el Gremi d'Hostaleria del Solsonès; l'Associació per a la promoció dels Productes Artesans i de Qualitat del Solsonès; i TRAS Turisme Rural Associació del Solsonès.

Alhora també caldrà mantenir relació amb altres entitats vinculades amb el senderisme i el turisme de muntanya més enllà de l'àmbit comarcal: Consell Regulador del Camí dels Bons Homes, Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya...

Objectius

- Consolidar una més sòlida i complerta oferta turística.
- Adaptar-se als interessos reals dels turistes trencant amb posicions massa localistes que puguin perjudicar el nostre destí turístic.
- Evitar la frustració dels turistes per manca de la continuïtat d'infraestructures i de serveis turístics a l'hora d'oferir visites amb punts d'interès inclosos en diferents municipis

Tasques

1. Participació en les entitats turístiques de la comarca.
2. Aprofitar les sinèrgies dels diferents agents implicats.
3. Promoció conjunta de les actuacions i de les activitats que s'ofereixin.

Figura 66: Oficina d'informació i turisme de Solsona. Font: lleidatur.com

PREVISIÓ D'INVERSIONS I FASES D'ACTUACIÓ

Quadre 4. Font: elaboració pròpia.

PREVISIÓ D'INVERSIONS ESTIMADES PER FASES i ANUALITATS		FASE 1		FASE 2		FASE 3		
Línies d'actuació	Mesura	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Total
INFRAESTRUCTURES I LOGÍSTICA	Senyalització d'indrets d'interès turística, carreteres i camins.	12.000 €	12.000 €					24.000 €
	Millora la senyalització del patrimoni arquitectònic i cultural.	10.000 €	10.000 €					20.000 €
	Millorar i promoure el manteniment de camins i senders.	8.000 €	8.000 €	8.000 €	8.000 €	8.000 €	8.000 €	48.000 €
COMUNICACIÓ I COMERCIALIZACIÓ	Difusió de les rutes.	5.000 €	5.000 €	10.000 €	10.000 €	12.000 €	12.000 €	54.000 €
	Mesures de captació de nous turistes.			8.000 €	8.000 €	8.000 €	8.000 €	32.000 €
	Creació i comercialització de paquets turístics.			10.000 €	9.000 €	6.000 €	6.000 €	31.000 €
GESTIÓ TURÍSTICA	Optar pel treball en xarxa dels diferents agents implicats.	500 €	500 €	500 €	500 €	500 €	500 €	3.000 €
	Coordinació amb la comarca.	500 €	500 €	500 €	500 €	500 €	500 €	3.000 €
Import TOTAL		36.000 €	36.000 €	37.000 €	36.000 €	35.000 €	35.000 €	215.000 €
Fonts de finançament:	Ajuntament d'Odèn							
	Agents turístics del territori							
	Patronat Comarcal de Turisme del Solsonès							
	Patronat de Turisme Terres de Lleida							
	Agència Catalana de Turisme							
	Fons estructurals de la Unió Europea (FEDER, LEADER)							

FASE 1 (2016-17)

En la primera fase cal incidir especialment en resoldre els problemes d'infraestructures i logística, sobretot el que fa referència als problemes destacats en quant a la senyalització dels camins i dels indrets turístics. També s'actua en el manteniment de senders, tot i que aquesta tasca cal passar-ne ànsia cada any. En la primera fase s'inverteix poc capital en difusió, ja que cal anar assentant les bases de les tasques que es duran a terme posteriorment.

FASE 2 (2018-19)

En la fase numero dos s'actua sobretot en comunicació i comercialització de producte turístic. És el moment de tenir ja un bon portafolis de producte i bellugar-se per captar nous turistes fins i tot als mercats internacionals.

FASE 3 (2020-21)

La fase tres és de manteniment i excel·lència. S'aposta sobretot per una major difusió de les rutes i per consolidar la tasca feta en quant a comunicació i comercialització turística.

En totes les fases hi ha un treball de coordinació i de gestió turística que comporten més esforç personal que no pas despesa econòmica. Es considera una activitat simbòlica però s'entén que el treball en xarxa i la coordinació a nivell comercial són aspectes fonamentals a tenir en compte.

BIBLIOGRAFIA

- ACES (Associació Catalana d'Empreses de Senderisme). *Dinamització del senderisme en el territori*.
- Associació Catalana de Senderisme. *Sender de Gran Recorregut GR 1*. 2007. ISBN: 84-933665-5-2
- Camps, M., Ferràndiz, J. *Camins del Solsonès, 15 itineraris per la plana i la muntanya*. 2012. Ed. Farell. ISBN: 978-84-92811-31-1
- Dot, M., Garrigós, F., Rovira, R. *L'alt Solsonès, rases i cims, 35 itineraris*. 2010. Ed. Cossetània Edicions. ISBN: 978-84-9791-583-0
- Federació catalana d'espeleologia amb Canalda 1.100 anys. *Simposi de Conglomerats i Geoturisme del Solsonès*. Canalda (Odèn) 25 i 26 d'abril de 2015.
- Fuget, M. *Senderisme: noves oportunitats per descobrir el patrimoni natural*. febrer 2004. suplement d'Editur Catalunya n. 106
- Fundació Enciclopèdia Catalana Barcelona. *Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Vol.2 El Bages, El Berguedà, El Solsonès*. 1981. ISBN: 84-85194-16-0
- Generalitat de Catalunya. Departament de Comerç, Consum i Turisme. *Senders de gran recorregut*. 1988.
- Generalitat de Catalunya. Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran. *ESTRATÈGIA 3: Creació, promoció i comercialització de productes*. Pla Estratègic de Senderisme de l'Alt Pirineu i Aran: 2ª Fase. 367-380.
- Guixé, D. Rodríguez, M. Rocaspana, R. *Arbres i arbredes singulars del Solsonès*. 2006. Centre Tecnològic Forestal de Catalunya. ISBN: 84-689-5761-5
- Guixé, D., Nicolau, J., Colell, J., Devis, J., Rocaspana., Larruy, X., Mañas, D. *El Medi Natural del Solsonès*. 2008. Centre Tecnològic Forestal de Catalunya. ISBN: 978-84-475-3313-8
- Institut Cartogràfic de Catalunya, Enciclopèdia Catalana S.A. *Atles topogràfic de Catalunya 1:50.000*. Vol.3. 1995. ISBN: 84-7739-960-3
- Portabella. G. *Tot un camí per recórrer... El senderisme dins les tendències turístiques actuals*. ACES (Associació Catalana d'Empreses de Senderisme). 2014.
- Roca i Martí, V. Sala i Baró, R. Tort i Donada, J: *El Salí de Cambrils*. Terrassa: Albada, 1989, 53 p. ISBN 84-87023-01-0.
- Roma, F. *Els Pirineus Maleits*. 2000. Ed. Alta Fulla. ISBN: 978-84-7900-128-5

BIBLIOGRAFIA

Guixé, D., Nicolau, J., Colell, J., Devis, J., Rocaspana., Larruy, X., Mañas, D. *El Medi Natural del Solsonès*. 2008. Centre Tecnològic Forestal de Catalunya. ISBN: 978-84-475-3313-8

Camps, M., Ferràndiz, J. *Camins del Solsonès, 15 itineraris per la plana i la muntanya*. 2012. Ed. Farell. ISBN: 978-84-92811-31-1

Dot, M., Garrigós, F., Rovira, R. *L'alt Solsonès, rases i cims, 35 itineraris*. 2010. Ed. Cossetània Edicions. ISBN: 978-84-9791-583-0

Institut Cartogràfic de Catalunya, Enciclopèdia Catalana S.A. *Atles topogràfic de Catalunya 1:50.000*. Vol.3. 1995. ISBN: 84-7739-960-3

Guixé, D. Rodríguez, M. Rocaspana, R. *Arbres i arbredes singulars del Solsonès*. 2006. Centre Tecnològic Forestal de Catalunya. ISBN: 84-689-5761-5

Generalitat de Catalunya. Departament de Comerç, Consum i Turisme. *Senders de gran recorregut*. 1988.

Roma, F. *Els Pirineus Maleits*. 2000. Ed. Alta Fulla. ISBN: 978-84-7900-128-5

Fuget, M. *Senderisme: noves oportunitats per descobrir el patrimoni natural*. febrer 2004. suplement d'Editur Catalunya n. 106

ACES (Associació Catalana d'Empreses de Senderisme). *Dinamització del senderisme en el territori*.

Portabella. G. *Tot un camí per recórrer... El senderisme dins les tendències turístiques actuals*. ACES (Associació Catalana d'Empreses de Senderisme). 2014.

Generalitat de Catalunya. Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran. *ESTRATÈGIA 3: Creació, promoció i comercialització de productes*. Pla Estratègic de Senderisme de l'Alt Pirineu i Aran: 2ª Fase. 367-380.

Fundació Enciclopèdia Catalana Barcelona. *Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Vol.2 El Bages, El Berguedà, El Solsonès*. 1981. ISBN: 84-85194-16-0

Associació Catalana de Senderisme. *Sender de Gran Recorregut GR 1*. 2007. ISBN: 84-933665-5-2

Roca i Martí, V. Sala i Baró, R. Tort i Donada, J: *El Salí de Cambrils*. Terrassa: Albada, 1989, 53 p. ISBN 84-87023-01-0.

Federació catalana d'espeleologia amb Canalda 1.100 anys. *Simposi de Conglomerats i Geoturisme del Solsonès*. Canalda (Odèn) 25 i 26 d'abril de 2015.

WEBGRAFIA

<http://webantiga.feec.cat>

<http://ca.wikiloc.com>

<http://estampes-mariamonal.blogspot.com.es>

<http://www.idescat.cat/>

<http://oden.ddl.net/>

<http://www.centrenatura.net/>

<http://www.municat.gencat.cat/>

<http://ca.wikipedia.org/>

<http://www.turismesolsones.com/>

<http://www.festacatalunya.cat>

<http://www.catalunyamedieval.es/>

<http://www.desenvolupamentrural.cat/>

<http://www.regio7.cat/>

<http://ichn.iec.cat/>

<http://panoramio.com>

<http://www.zec.cat/>

<http://biodiversia.es/>

<http://www.catalunyamedieval.es/>

<http://www.enciclopedia.cat/>

<http://www.escapadarural.com/>

<http://avencmontserratabach.blogspot.com.es/>

<http://blocdecamp.blogspot.com/>

<http://parcsnaturals.gencat.cat/>

<http://www.espeleologia.cat/>

<http://www.labordadelsali.com/>

<http://www.casa-espunyes.com/>

<http://www.fondacasanova.com/>

<http://www.elcall.org/>

<http://www.calagusti.net/>

<http://www.campinglacomella.net/>

<http://www.caljaumet.com/>

<http://www.canaldaagroturisme.com/ca/>

<http://naturatv.com/>

<http://www.decaba.com/>

<https://www.feec.cat/>

MAPES USATS

- Institut Cartogràfic de Catalunya. *Mapa comarcal de Catalunya 1:50 000 Solsonès* – 35. 1994.

- Mapa – Guia Excursionista. *Muntanya d'Alinyà: Serra d'Aubenç i Serra de Turp*. 1:25 000. Ed. Alpina. 2010

- Mapa topogràfic de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya. *Alt Cardener: el Port del Comte, Serra del Verd, Vall de Lord, Busa*. 63. 1:25 000. 2011

LLISTAT DE FIGURES

1.0- INTRODUCCIÓ AL SENDERISME

Figura 1: tipologies de senders.

Figura 2: marca de pas GR1 aprop de Cambrils (Odèn).

1.1- ODÈN: CARACTERÍSTIQUES GENERALS DEL TERRITORI

Figura 3: escut del municipi.

Figura 4: localització del municipi.

Figura 5: vistes de Cambrils des del Castell de Cambrils.

Figura 6: Roca de Canalda i pic del Puig-Sobirà.

Figura 7: orografia del municipi d'Odèn.

Figura 8: xarxa hidrogràfica d'Odèn.

Figura 9: grup de voltors a les parets de Canalda.

Figura 10: exemplar de trençalòs.

Figura 11: isard a les zones més altes del municipi.

1.2.1- IDENTIFICACIÓ D'ELEMENTS DESTACATS DEL PATRIMONI NATURAL

Figura 12: vista d'Odèn des del Puig de les Morreres (Port del Comte).

Figura 13: Serra del Turp des del Sàlzer.

Figura 14: vista de les Coves dels Moros des de baix.

Figura 15: vista de les Coves dels Moros des de dins.

Figura 16: vista panoràmica de l'oest dels mirador de Serra-seca.

Figura 17: escultura dedicada al Tour de França.

Figura 18: Pi de Nerola.

Figura 19: Pi de Nerola.

Figura 20: vista panoràmica de l'esllavissament de Santa Bàrbara.

Figura 21: Font del Vermell.

Figura 22: Font de Cal Sala.

Figura 23: Font Salada.

Figura 24: Aigüesjunes.

Figura 25: Congost del Clop.

Figura 26: Imatge de la Montserrat Ubach l'any 1963.

Figura 27: fotografia exterior de l'avenc.

1.2.2- IDENTIFICACIÓ D'ELEMENTS DESTACATS DEL PATRIMONI CULTURAL

Figura 28: església de Sant Martí de Cambrils.

Figura 29: Mare de Déu del Remei del castell de Cambrils.

Figura 30: ermita de Santa Cecília d'Odèn.

Figura 31: castell d'Odèn.

Figura 32: les salines de Cambrils.

Figura 33: capella de Santa Bàrbara d'Odèn.

Figura 34: ermita de Sant Quintí de Cambrils

Figura 35: ermita de Sant Miquel del Soler de Dalt.

Figura 36: ermita de Sant Martí de Cavallera

Figura 37: església de Sant Julià de Canalda.

1.3- RUTES I ITINERARIS PER LA PRÀCTICA DE SENDERISME A ODÈN

Figura 38: senyal per a senderistes GR1.

Figura 39: etapa 16 GR1.

Figura 40: etapa 17 GR1.

Figura 41: etapa 18 GR1.
Figura 42: traç del camí dels Bons Homes.
Figura 43: tram Solsona-Odèn
Figura 44: tram Odèn- Sant Llorenç de Morunys.
Figura 45: ruta de la Roca de Canalda.
Figura 46: plànol de la ruta de Puig-Arnau.
Figura 47: satèl·lit de la ruta de Puig-Arnau.
Figura 48: caminada de Canalda 2012.
Figura 49: caminada de Canalda 2014.
Figura 50: ruta de la font del Vermell.
Figura 51: ruta al voltant del Puig-Sobirà.
Figura 52: volta al Tossal de Cambrils.

1.4- ELS AGENTS TURÍSTICS A ODÈN: SERVEIS I ACTIVITATS

Figura 53: el Call d'Odèn.
Figura 54: Casa Espunyes.
Figura 55: el Zoo del Pirineu.
Figura 56: Ca l'Agustí/càmping La Comella.
Figura 57: Bar Fonda Casanova.
Figura 58: la Borda del Salí
Figura 59: poble rural Puig-Arnau Pubilló.
Figura 60: Cal Jaumet

1.5- ORDENACIÓ CARTOGRÀFICA

Figura 61: identificació de recursos i serveis turístics d'Odèn.

3- CONCRECIÓ DE LES ACTUACIONS: FRONTS D'ACTUACIÓ

Figura 62: exemple e senyal.
Figura 63: exemple de plafó informatiu.
Figura 64: plafó informatiu desgastat al mirador de Serra-Seca.
Figura 65: placa d'informació de l'església de Sant Miquel del Soler de Dalt.
Figura 66: pi trencat tallat al pas al tram 16 del GR1.
Figura 67: exemple de ruta per Canalda al portal wikiloc.
Figura 68: oficina d'informació i turisme de Solsona.

LISTAT DE QUADRES

1.1- ODÈN: CARACTERÍSTIQUES GENERALS DEL TERRITORI

Quadre 1: climograma Odèn.

1.6- CONCLUSIONS DEL DIAGNÒSTIC: DIFICULTATS I POTENCIALITATS

Quadre 2: anàlisi DAFO

2- DEFINICIÓ DEL PROJECTE

Quadre 3: objectiu central, visió estratègica i fronts d'actuació.

3- CONCRECIÓ DE LES ACTUACIONS

Quadre 4: Previsió d'inversions estimades per fases i anualitats.